

MAPA PUTA ZA CIRKULARNU EKONOMIJU ZA OPŠTINU BIJELO POLJE

ANALIZA STANJA I MAPA PUTA

Maj, 2024.

SADRŽAJ:

OPŠTE INFORMACIJE	4
SPISAK SKRAĆENICA.....	5
Uvod	6
1. Opšti podaci o opštini BIJELO POLJE	7
1.1. Osnovne karakteristike	7
1.2. Klima.....	9
1.3. Vodoprivreda.....	9
1.4. Pošumljenost i zaštićena područja.....	10
1.5. Saobraćaj i infrastruktura.....	10
1.6. Privreda	11
1.6.1. Preduzeća	14
1.6.2. Uslužni sektor	15
1.7. Zaposlenost i zarade	16
2. VIZIJA RAZVOJA CIRKULARNE EKONOMIJE.....	17
3. Analiza postojećeg stanja	18
3.1. Javne usluge i izgrađeno okruženje	18
3.1.1. Upravljanje vodama.....	21
3.1.2. Upravljanje otpadom i održavanje čistoće.....	23
3.1.3. Mobilnost (Javni prevoz).....	24
3.1.4. Rasvjeta – sistem javnog osvjetljenja.....	25
3.1.5. Pijace	25
3.1.6. Javne zelene površine	25
3.2. Energetika i energetska infrastruktura (obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost).....	26
3.3. Dobro upravljanje i zelene javne nabavke.....	28
3.4. Moderna i inovativna privreda i preduzetništvo, digitalizacija i slijedljivost.....	29
3.5. Poljoprivreda	29
3.6. Turizam	30
4. Kapacitet za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	32
4.1. Kapacitet zaposlenih u jedinici lokalne samouprave.....	32
4.2. Kapacitet zainteresovanih strana.....	35
4.2.1. Najznačajnije TV i radio stanice	36
4.2.2. Kapacitet organizacija civilnog društva	36
4.2.3. Kulturološka spremnost i motivacija građana za prelazak na cirkularnu ekonomiju	36

5.	Ključni izazovi i Rezultati analize stanja i zaključci	37
5.1.	Ekonomski razvoj	37
5.2.	Analiza javnih politika i regulatornog okvira	37
6.	Smjernice za Institucionalnu podrška za razvoj CIRKULARNE EKONOMIJE.....	38
7.1.	Prioritetne aktivnosti za razvoj cirkularne ekonomije	41
7.2.	Preporuke prioriternih oblasti za razvoj cirkularne ekonomije	46
8.	Praćenje napretka u implemetaciji mape puta (monitoring)	47
8.1.	Izveštavanje o napretku u razvoju cirkularne ekonomije	47

OPŠTE INFORMACIJE

NAZIV DOKUMENTA:	MAPA PUTA ZA CIRKULARNU EKONOMIJU ZA OPŠTINU BIJELO POLJE / ANALIZA STANJA I MAPA PUTA
PROJEKAT:	BEST SARADNJA U UPRAVLJANJU OTPADOM – DO ODRŽIVE ŽIVOTNE SREDINE
DONATOR:	EVROPSKA UNIJA
PARTNERI:	CENTAR ZA EKOTOKSIKOLOŠKA ISPITIVANJA – CETI, OPŠTINA MOJKOVAC (ZA CRNU GORU)
OBRAĐIVAČ:	E3 CONSULTING D.O.O.

Ovaj dokument sačinjen je u okviru projekta koji je finansirala Evropska unija kroz program prekogranične saradnje između Srbije i Crne Gore (IPA II 2014 – 2020.)

SPISAK SKRAĆENICA

BDV	Bruto dodata vrijednost
BDP	Bruto domaći proizvod
JLS	Jedinica lokalne samouprave
CE	Cirkularna ekonomija
UN	Ujedinjene nacije
NVO	Nevladina organizacija
MSP	Mala i srednja preduzeća
MMSPP	Mikro, mala i srednja preduzeća i preduzetnici
NALED	Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj
NIO	Naučno-istraživačke organizacije
SO	Skupštine opštine
UNDP	Program za razvoj Ujedinjenih nacija

UVOD

Projekat „BEST“ koji se finansira iz sredstava EU, a koji sprovodi NALED sa partnerima čiji je cilj unaprjeđenje infrastrukture za prikupljanje otpada i primarnu selekciju u Novom Pazaru, Tutinu, Mojkovcu, Bijelom Polju i Kolašinu. Projekat je pored primarnog unaprjeđenja sistema upravljanja otpadom vrlo direktno namijenjen unaprjeđenju kapaciteta lokalnih samouprava da upravljaju otpadom i povećaju razvrstavanje otpada (primarna selekcija) i podignu svijest o značaju cirkularne ekonomije (CE).

Srbija i Crna Gora su se u procesu pristupanja Evropskoj uniji obavezale da će uskladiti nacionalno zakonodavstvo sa regulativom Evropske unije i ispuniti zahtjeve poglavlja 27 koje se odnosi na zaštitu životne sredine. Početkom prošle godine u Srbiji je usvojen Program upravljanja otpadom 2022-2031. čiji je glavni cilj da sistem upravljanja otpadom krene da se odvija u skladu sa EU propisima, a ključnu ulogu u njemu imaju lokalne samouprave. Do kraja 2029. godine u Srbiji treba da se uspostavi odvojeno prikupljanje papira, metala, stakla i tekstila, poveća stopa reciklaže i očiste divlje deponije.

Sa sličnim izazovima suočene su i institucije u Crnoj Gori, gdje na lokalnom i nacionalnom nivou oko polovina komunalnog otpada završava na nesanitarnim deponijama, zbog nedostatka kanti za odlaganje.

Projekat „BEST“ se, uz podršku Evropske unije, sprovodi u partnerstvu sa Centrom za ekotoksikološka ispitivanja, opštinom Bijelo Polje i JKP „Gradska čistoća“ Novi Pazar, a na unaprjeđenju sistema radiće se i u opštinama Kolašin, Mojkovac i Tutin. Lokalne samouprave dobiće stručnu podršku u razvijanju planova upravljanja otpadom koje su u obavezi da imaju, mapa puta za cirkularnu ekonomiju i akcionih mjera za javno-komunalna preduzeća. Fokus će biti i na kampanjama podizanja svijesti među građanima o pravilnom razdvajanju otpada u domaćinstvima.

Projektne aktivnosti su podijeljene u sljedeće grupe:

1. Razvijanje zajedničkih rješenja za efikasno upravljanje otpadom. Ova aktivnost pored operacionalizacija rada Radne grupe obuhvata i razvijanje relevantnih dokumenata na projektu,
2. Razmjena iskustva i izgradnja kapaciteta JKP i opštine za uvođenje prikupljanja i separacije otpada obuhvata organizovanje radionica i treninga na kojima će takođe učestvovati članovi Radne grupe,
3. Opremanje opština za primarnu selekciju, sakupljanje i reciklažu otpada i
4. Podizanje svijesti građana i organizacija civilnog društva.

...

1. OPŠTI PODACI O OPŠTINI BIJELO POLJE

1.1. Osnovne karakteristike

Sjeverni region je izrazito visokoplaninski dio teritorije, koji je ispresijecan riječnim dolinama i po svojim karakteristikama reljefa, u mnogim svojim djelovima ima izgled i oblike karakteristične za alpske predjele. Obradive poljoprivredne površine smještene uz riječne doline i strane, prostrani pašnjaci, veliki kompleksi kvalitetnih šuma (bukovih i četinarskih), značajne rezerve uglja, olova i cinka, veliki hidroenergetski potencijal i na većini područja veoma povoljni uslovi za razvoj planinskog i lječilišnog turizma, predstavljaju najznačajnije prirodne resurse i potencijale ovog područja. Sjeverni region zauzima preko polovinu ukupne površine Crne Gore (7304 km²) i u osnovi ga čine predjeli definisani kao oblast Središnjih visokih zaravni i oblast Sjeveroistočne Crne Gore, sa administrativnim centrima Kolašin, Bijelo Polje, Žabljak, Šavnik, Plužine, Pljevlja, Bijelo Polje, Petnjica, Berane, Andrijevića, Plav, Gusinje i Rožaje.

Opština Bijelo Polje prostire se na 924 km², pokrivajući 6,7% teritorije Crne Gore, što je čini četvrtom opštinom po površini u Crnoj Gori. Pripada brdsko – planinskom dijelu sjeverne Crne Gore, okružena visokim planinama. Nalazi se između planina Bjelasice, Lise i Pešterske visoravni. Graniči se sa crnogorskim opštinama Pljevlja, Mojkovac, Berane, Petnjica i opštinama Srbije: Prijepolje i Sjenica. Geografski položaj opštine Bijelo Polje prikazan je na slici 1.

Slika 1 Položaj opštine Bijelo Polje u Republici Crnoj Gori

Opština Bijelo Polje ima 274 ruralnih naselja u kojima ukupno ima veći broj stanovnika nego u samom gradskom jezgri. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine opština Bijelo Polje je imala 46.051

stanovnika, dok je prema popisu iz 2023. godine broj stanovnika 39.701. Podaci popisa iz 2023. godine se još uvijek obrađuju.

Tabela 1. Osnovne informacije o opštini Bijelo Polje

1.	Područje	924 km ² (6,7% teritorije Crne Gore)		
2.	Populacija	(7.43 % od ukupnog broja stanovnika Crne Gore)		
3.	Gustina naseljenosti	49,8 pop./km ²		
4.	Stanovništvo prema polu	Muški	23204	50.39 %
		Ženski	22847	49,61 %
5.	Stanovništvo prema tipu	Gradsko	15400	33,44 %
		Seoski	30651	66,56 %

Izvor: Uprava za statistiku Crne Gore – MONSTAT (Prema popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011)

Prema Popisu iz 2011. godine, gustina naseljenosti u opštini Bijelo Polje je iznosila 50 st/km². Kada je u pitanju starosna struktura, prema popisu iz 2011. godine, nema značajnih razlika u odnosu na nivo Crne Gore. Što se tiče stanovništva Bijelog Polja po starosnim grupama 28,6% čine stanovnici od 0 do 19 godina, 53,9% od 20 do 59 i 17,5% čini stanovništvo starije od 60 godina, populacija opštine Bijelo Polje spada u kategoriju regresivnog, odnosno starijeg stanovništva¹.

Na gradskom području živi 33.44% stanovništva. Prosječna gustina naseljenosti stanovništva je 49,8 stanovnika na 1 km².

Zabilježeni demografski trendovi predstavljaju značajnu prijetnju za dalji razvoj Bijelog Polja, posebno u pogledu razvoja tržišta rada i priliva novih investicija. Prema podacima MONSTAT-a o unutrašnjim migracijama², migracija stanovništva iz opštine Bijelo Polje od 2006. godine pokazuju da u prosjeku se po osnovu unutrašnjih migracija broj stanovnika Bijelog Polja smanjuje za prosječno 240 osoba svake godine.

Bijelo Polje se nalazi u dolini koju dijeli rijeka Lim. Okružen je bogatim pašnjacima, izvorima i nepreglednim šumama. Zahvaljujući pruzi Beograd – Bar i razvijenoj putnoj mreži, Bijelo Polje ima veoma povoljan geografski položaj.

Grad ima raznoliku arhitekturu, koja seže od starih kamenih kuća do modernih zgrada. U selima oko Bijelog Polja možete vidjeti tradicionalne crnogorske kuće sa drvenim prozorima i kamenim zidovima. Ovi ruralni pejzaži su često inspiracija umjetnika i fotografa.

Kulturni spomenici: Crkva Sv. Petra i Pavla, koja čuva Miroslavljevo jevanđelje, je jedan od najvažnijih kulturnih spomenika.

¹ Izvor: https://www.bijelopolje.co.me/images/pdf/strateski_plan_opstine_2012_2016.pdf

² Osobe koje su prijavile i odjavile boravak u opštini. Ne postoje podaci o migracijama van Crne Gore na godišnjem nivou.

1.2. Klima

Opština ima umjereno kontinentalnu klimu sa jasno izraženim godišnjim dobima, pri čemu je jesen toplija od proljeća, što pogoduje sazrijevanju biljnih kultura.

Bjelopoljska kotlina je okružena planinskim masivima koji utiču na klimu, pojavu temperaturnih razlika, tišinu, atmosferske padavine i magle u jesenjim, zimskim i proljećnim mjesecima. Prosječna temperatura u proljeće je 9,6°C, u toku ljetnjih mjeseci 16,9°C, na jesen 9,6°C i u zimskom periodu -0,2°C.

U vrijeme duvanja zapadnih i sjeverozapadnih vjetrova ima dosta padavina, sa godišnjim prosjekom 923,9 litara po m², bez većih kolebanja u pojedinim godinama. Padavine su ravnomjerno raspoređene u toku godine, tako da nema izrazito sušnih ili izrazito vlažnih perioda. Najviše padavina ima u novembru, a najmanje u maju. Sa povećanjem nadmorske visine raste i količina padavina, tako da ogranci Bjelasice dobijaju oko 1.500 mm padavina godišnje. Godišnji prosjek je 139 kišnih, 52,8 sniježnih, 26,0 vedrih i 147,0 oblačnih dana.

1.3. Vodoprivreda

Najznačajniji hidrografski potencijal u Bijelom Polju je rijeka Lim, koja kroz Opštinu protiče srednjim tokom, dužine 40 km, sa prosječnim proticajem 70,2 m³/s.

Najveće pritoke Lima su Ljuboviđa dužine 35 km i bjelopoljska Bistrica dužine 23 km. Od manjih pritoka, na urbanom području, najznačajnije su: Lješnica, Lipnica, Sljepašnica i Boljanska rijeka.

Jedan od većih izvora nalazi se pri ušću Boljanske rijeke u Lim (5,51 lit/sec), koji je kaptiran i koristi se za vodosnabdijevanje. Ostali izvori su manje izdašnosti, najčešće 0,1 lit/sec. Najveći izvor nalazi se u podnožju Bjelasice sa kojeg se snabdijeva grad, prigradska i druga naselja, čiji kapacitet nove i stare kaptaze iznosi oko 510 lit/sec. Trenutni kapacitet cjevovoda iznosi 240 lit/sec.¹

Mineralni i termalni izvori su registrovani u Nedakusima, u dolini rijeke Sljepašnice, u gornjim Nedakusima, Rajkovićima, Dobrom Dolu, Dubravi, Papama i Bučju. Iako male izdašnosti, značajniji izvor nalazi se u Čeoču sa 1,20 l/s (Odluka o dodjeli koncesije za korišćenje mineralne vode sa izvorišta „Čeoče“, Sl.CG br. 025/18 od 20.04.2018.godine), koji je kaptiran za industrijsku preradu u fabrici „Rada“. Pored mineralnih, u Nedakusima su registrovani termalni izvori, u krugu fabrike za preradu voća i povrća DOO „Eko-meduza“ i DOO „Imperijal“.

Tabela 2. Vodovodna i kanalizaciona mreža na teritoriji opštine Bijelo Polje

Podatak	Vrijednost	Godina
Dužina vodovodne mreže (km)	224,70	(2022)
Broj priključenih subjekata na vodovodnu mrežu	domaćinstava 8313 broj pravnih lica 865	(2023)
Dužina kanalizacione mreže (km)	58,40	(2023)
Broj priključenih subjekata na kanalizacionu mrežu ¹	3.500	(2023)

Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda sa pripadajućom kolektorskom mrežom predstavlja veoma

važan projekat sa aspekta održivog razvoja, čijom će se adaptacijom na ekološki prihvatljiv način riješiti problem prikupljanja i tretiranja otpadnih voda i poboljšati opštih uslova, kvaliteta života i zdravlje građana.

1.4. Pošumljenost i zaštićena područja

Geografski položaj i različiti klimatski uticaji presudno su djelovali na razvoj raznovrsne autohtone flore i vegetacije na području opštine Bijelo Polje

Pod šumama se nalazi 45% odnosno 55.114 ha ukupne površine opštine. Šumska površina opštine čini 7,6% ukupne površine pod šumama u Crnoj Gori a 23,3% šumske površine Sjevernog regiona. Bruto drvena masa odnosno zalihe iznose 5.087.033 m³ u čemu je učešće četinara 55%. Od ukupne drvene mase 44,5% se koristi kao tehničko i prostorno drvo, a 39,8% za ogrijev dok otpadak čini 15,7%. Vlasništvo nad šumama je 73,7% državno a 26,3% privatno. Šumom upravlja Uprava za šume Crne Gore a u Bijelom Polju PJ Bijelo Polje.

Tipovi i kvalitet zemljišta, geološki sastav terena, klima, reljef, erozivni uticaji, determinišu brojnost i strukturu biljnog i životinjskog svijeta. Na fluvijalnim terasama oko Lima najzastupljeniji su voćnjaci i njive, a na padinama voćnjaci, šume i livade. Najznačajnije asocijacije čine listopadne šume. Na pojasu hrasta nadovezuje se pojas bukve, a na visini od preko 1.000 m jela i smrča

1.5. Saobraćaj i infrastruktura

U Sjevernom regionu Crne Gore, opština Bijelo Polje zauzima, povoljan geo-saobraćajni položaj, imajući u vidu njenu poziciju na glavnim saobraćajnim koridorima

Rastojanje Bjelog Polja od pojedinih opštinskih centara u Crnoj Gori je sljedeće: do Podgorice 121 km, do Kolašina 51km, do Bara 161km, do Mojkovca 29km, do Pljevalja 83km.

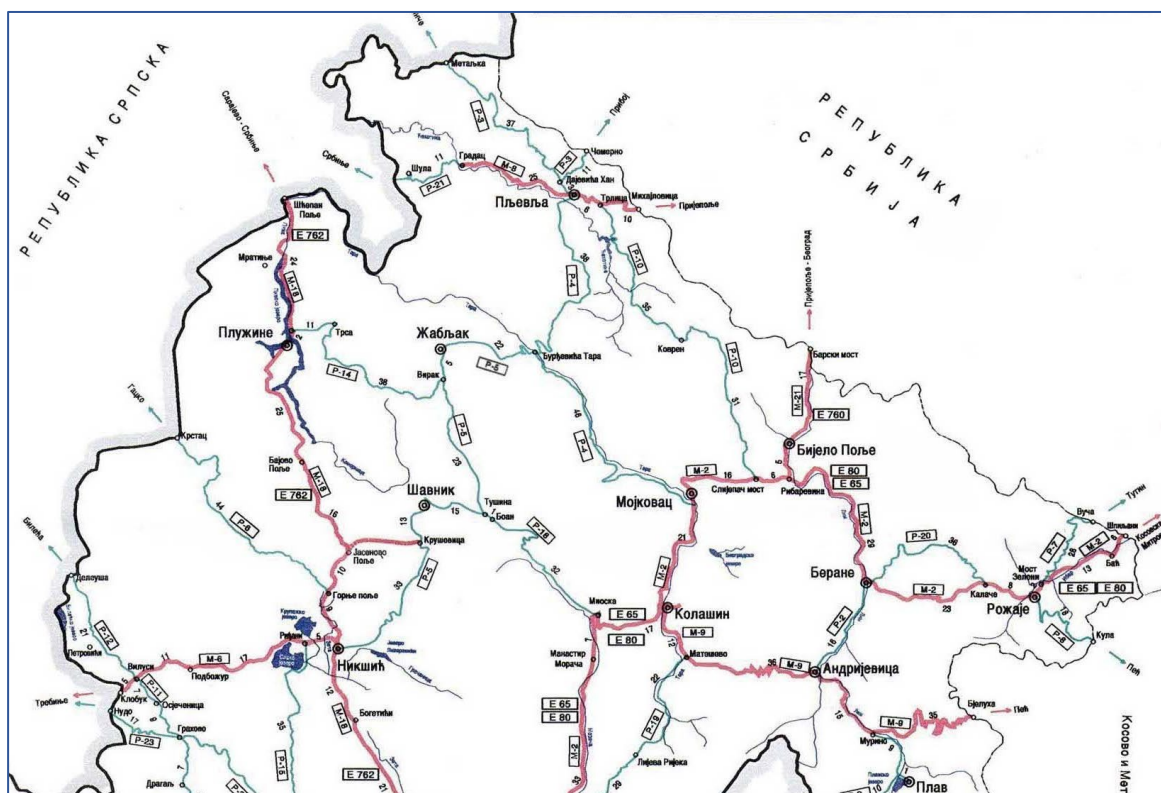
Putna infrastruktura obuhvata: magistralne puteve M-2 i M-12 u dužini 48 km, regionalni put R-10 u dužini 36km, lokalne puteve (58) u dužini 327,9km od kojih je asfaltirano 230km, nekategorisane puteve (156) u dužini 671,60km, šumskih puteva (15) u dužini 124km, gradskih ulica 70km, mostova 1,345km i obilaznica 5,5km. U toku perioda 2017-2021. godina, izvršena je rekonstrukcija puteva:

1. Rakonje-Ribarevine;
2. Nastavak rekonstrukcije Regionalnog puta Kovren-Vodno-Vrulja;
3. Mostova na regionalnom putu Slijepač most Pljevlja do granice sa opštinom Pljevlja.

Na osnovu Odluke o kategorizaciji državnih puteva ("Službeni list CG", br. 64/2019 od 25.11.2019. godine) dva magistralna puta su na teritoriji opštine:

- M-2: Petrovac (raskrsnica sa M-1)- Sotonići- Virpazar 1 (raskrsnica sa M-1.1)- Virpazar 2 (raskrsnica sa R-15)- Golubovci (obilaznica) Podgorica 1 (raskrsnica sa M-3)- Podgorica 2 (raskrsnica sa M- 4)- Podgorica 4 (raskrsnica sa R-27)- Bioče (raskrsnica sa R-13)- Mioska (raskrsnica sa R.21)- Kolašin (raskrsnica sa R-13) – Mojkovac (raskrsnica sa R-10)- Slijepač Most (raskrsnica sa R-11)- Ribarevina (raskrsnica sa M-5)- Bijelo Polje (obilaznica)- Barski Most (granica sa Srbijom);
- M 21: Ribarevine- Prijepolje (granica sa Srbijom).

Na teritoriji Crne Gore magistralni put M - 2 uključuje se u osnovni pravac E puteva sa oznakama E- 80, odnosno E- 65, preko kojih se ostvaruju veze sa Italijom. Teritorijom opštine pruža se u dužini od 20 km.

Slika 2 Regionalni putevi na teritoriji Opštine Bijelo Polje

Željeznička infrastruktura obuhvata pružni kolosijek od Vrbnice do Mijatovog kola kao i željezničku stanicu u Nedakusima i stajališta u Lješnici, Kruševu, Ravnoj Rijeci, Slijepču mostu i Mijatovom kolu. Dužina željezničke pruge kroz opštinu Bijelo Polje je 27 km.

Najbliži stalni aerodrom je u Podgorici.

1.6. Privreda

Prema Stepenu razvijenosti jedinica lokalne samouprave³ Crne Gore, opština Bijelo Polje zauzima 16. mjesto od ukupno 24 opštine u Crnoj Gori. Pripada trećoj grupi sa Indeksom razvijenosti od 77,48. (grupe prema % odstupanja od prosječne vrijednosti indeksa razvijenosti u Crnoj Gori).

Privreda opštine Bijelo Polje je raznovrsna i zavisi od prirodnih resursa i industrijskih grana. Ključne tačke o privredi opštine Bijelo Polje su:

⁹Izvor: [http://sluzbenilist.me/pregled-dokumenta/?id=\(CD7E9101-90E1-4879-BFC1-2D14A37DCDCA\)](http://sluzbenilist.me/pregled-dokumenta/?id=(CD7E9101-90E1-4879-BFC1-2D14A37DCDCA))

- Poljoprivreda: Stanovništvo Bijelog Polja tradicionalno se bavilo poljoprivredom. Poljoprivreda je i danas značajan sektor u Bijelom Polju. Ovdje se uzgajaju različite kulture, uključujući voće, povrće i žitarice.
- Industrija: Postoji nekoliko industrijskih sektora, uključujući prehrambenu industriju, drvenu industriju i tekstilnu industriju.
- Trgovina i usluge: Bijelo Polje je trgovački centar i ima razvijenu trgovinsku mrežu.
- Turizam:
  - Prirodne ljepote: Bijelo Polje se nalazi u blizini planine Bjelasice i ima predivne prirodne pejzaže.
  - Turističke atrakcije: Skijalište na Bjelasici privlači turiste tokom zime, dok su ljeti popularne aktivnosti uz rijeku Lim.

U narednim tabelama su prikazane osnovne karakteristike privrede opštine Bijelo Polje, po podacima iz pregleda Privredne komore Crne Gore: Analiza poslovanja crnogorske privrede u 2023. godini.

Tabela 3. Osnovni podaci o privredi u opštini Bijelo Polje

Sektor	Broj priv. sub.)	0-1 zap.	2-10 zap.	11-50 zap	51-250 zap.	preko 250 zap.	Prihodi (EUR)	Prihodi-učešće %	Broj zap.	Zaposl.-učešće %	Bruto zarade (EUR	B. zar.-učešće %
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	42	27	14	1	0	0	5.779.091	1,5	85	1,5	512.083	1,4
Vađenje ruda i kamena	3	0	2	1	0	0	1.515.742	0,4	28	0,5	168.843	0,5
Prerađivačka industrija	158	68	65	21	3	1	157.380.600	41,0	1.711	30,5	11.672.721	31,4
Snabdijevanje el. energijom, gasom i parom	3	3	0	0	0	0	743	0,0	3	0,1	8.330	0,0
Snabdijevanje vodom i upravljanje otp. vodama	3	1	0	0	2	0	3.534.890	0,9	208	3,7	1.773.189	4,8
Građevinarstvo	123	67	49	7	0	0	14.147.926	3,7	366	6,5	2.060.472	5,5
Trgovina na veliko i malo i popravka mot. vozila	281	143	120	17	0	1	159.567.286	41,6	1.813	32,3	12.451.915	33,5
Saobraćaj i skladištenje	81	26	49	6	0	0	17.307.212	4,5	350	6,2	2.046.668	5,5
Usluge smještaja i ishrane	118	50	62	6	0	0	8.617.186	2,2	388	6,9	2.277.909	6,1
Informisanje i komunikacije	28	19	8	1	0	0	2.045.963	0,5	80	1,4	536.105	1,4
Finansijske djelatnosti i osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	6	6	0	0	0	0	99.516	0,0	6	0,1	37.965	0,1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	156	101	53	2	0	0	9.076.698	2,4	308	5,5	1.841.842	5,0
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	30	14	16	0	0	0	1.235.946	0,3	61	1,1	440.928	1,2
Državna uprava i odbrana I obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Obrazovanje	10	5	5	0	0	0	184.805	0,0	19	0,3	117.151	0,3
Zdravstvena i socijalna zaštita	26	4	22	0	0	0	845.958	0,2	65	1,2	449.403	1,2
Umjetnost, zabava I rekreacija	9	5	4	0	0	0	199.463	0,1	21	0,4	138.218	0,4
Ostale uslužne djelatnosti	63	49	13	1	0	0	2.067.782	0,5	99	1,8	610.348	1,6
UKUPNO	1.140	588	482	63	5	2	383.606.808	100,0	5.611	100,0	37.144.089	100,0

Izvor: Privredna komora Crne Gore: ANALIZA POSLOVANJA CRNOGORSKE PRIVREDE U 2023. GODINI

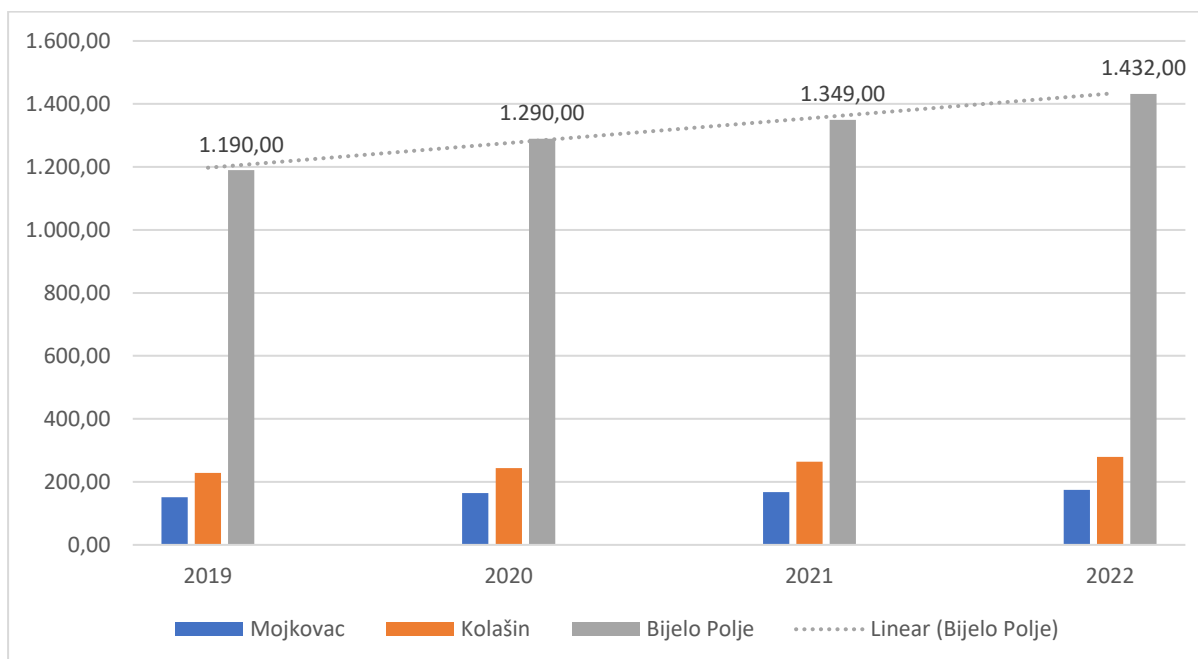
Tabela 4. Opština Bijelo Polje – najzastupljeniji Sektor djelatnosti

1	G- Trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikala	450
2	H- Saobraćaj i skladištenje	200
3	C- Prerađivačka industrija	154
4	I- Usluge pružanja smještaja i hrane	84
5	F- Građevinarstvo	75
6	M- Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	42
7	S- Ostale uslužne djelatnosti	41
8	A- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	34

U opštini Bijelo Polje najveći broj poslovnih subjekata je u sektoru G- Trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikala, zatim u sektoru H- Saobraćaj i skladištenje, u sektoru C- Prerađivačka industrija i u sektoru I- Usluge pružanja smještaja i hrane.

1.6.1. Preduzeća

Ukupan broj privrednih subjekata na teritoriji opštine Bijelo Polje je u stalnom porastu, kako se i vidi na narednoj slici.

Slika 3. Broj aktivnih poslovnih subjekata po opštinama Mojkovac Kolašin I Bijelo Polje

Prikazuje se pregled privrednih društava prema veličini koja su u periodu 2017-2020. god. dostavljala završne račune :

Tabela 5. Privredna društava prema veličini

Veličina preduzeća	2017	2018	2019	2020	2021.
Velika	2	2	2	2	2
Srednja	3	3	3	3	3
Mala	46	49	52	49	48
Mikro	792	851	857	924	856
Ukupno:	843	905	912	978	909

Izvor: Agencija Business intelligence consulting

Uz ovaj pregled unesen je i podatak o promjenama ovog broja privrednih društava za period od 01.01.2021. do 18.10.2021. godine.

Na osnovu datog pregleda zaključuje se da smanjenje broja preduzeća u 2021. godini potiče od smanjenja broja malih preduzeća za 2% i mikro preduzeća za 7,4%. Zaključno sa 2020. godinom u odnosu na 2017. godinu broj malih preduzeća je porastao za 6,5%, a mikro privrednih društava za 16,7 %. Smanjenje broja malih i mikro privrednih društava u 2021. godini odnosi se samo na broj tih privrednih društava u prethodnoj godini.

Razlozi ovakvog trenda mogu se naći u nedovoljno raspoloživim sredstvima za osnivanje većih privrednih subjekata ali i u pribjegavanju jednostavnijem upravljanju i rukovođenju mikro privrednim društvima i njihovom lakšem prilagođavanju na otežane uslove privređivanja.

1.6.2. Uslužni sektor

Uslužni sektor je veoma bitan za funkcionisanje jednog modernog društva. Tu najveću ulogu preuzimaju javne usluge pod kojima se svrstavaju:

- obrazovanje,
- distribucija električne energije,
- zaštita od požara,
- zdravstvo,
- policija,
- čistoća.

Telekomunikaciona infrastruktura u Bijelom Polju je relativno dobro razvijena. Usluga transporta je takođe zastupljena na lokalnom nivou, ona se ogleda u transportu roba u drumskom saobraćaju. U ovoj oblasti posluje nekoliko preduzeća. Finansije i administracija zatupljeni su i u javnom i u privatnom sektoru.

1.7. Zaposlenost i zarade

Na osnovu podataka iz 2023. godine, ukupan broj registrovanih zaposlenih na teritoriji opštine Bijelo Polje iznosi 718.

Strateškim planom razvoja opštine Bijelo Polje za period 2017-2021. godine, pitanje zaposlenosti predstavlja prvi specifičan cilj kojim je određen zadatak povećanja zaposlenosti preko 15% odnosno zapošljavanjem preko 1200 nezaposlenih lica. Pošto je u periodu 2017-2021. broj zaposlenih porastao za 1565, onda je Plan premašen za 365 novozaposlenih ili 30,4%.

Dinamika ostvarivanja Plana zaposlenih u Bijelom Polju, kao i kretanje zaposlenosti u odnosu na kretanje zaposlenosti u Crnoj Gori prikazuje se sljedećom tabelom:

Tabela 6. Kretanje zaposlenosti

Godina	Broj zaposlenih u opštini Bijelo Polje	Lančani Indeks	Broj zaposlenih Crna Gora	Lančani Indeks
2016	7609	100,0	177908	100,0
2017	7764	102,1	182368	102,5
2018	7917	104,0	190132	104,3
2019	8259	108,5	203545	107,1
2020	7421	89,9	176693	86,7
2021(I-XI)	9174	123,6	209323	118,5

Izvor: Monstat 2016-2021. godine, zaključno sa 31.11.2021. godine.

Zaposlenost je u prvim godinama planskog perioda 2017-2021. godine rasla za 155 zaposlenih ili 2%, u 2017. godini, a zatim još 153 zaposlenih ili 4% u 2018. godini, u 2019. godini je rasla za 342 zaposlena ili 4,3% da bi nakon toga u 2020. godini sa pojavom pandemije COVID-19 koja se manifestovala padom ekonomskih aktivnosti i smanjenjem zaposlenosti opala za 838 zaposlenih odnosno 15,7%, ali se za 11 mjeseci 2021. godine povećala za 1753 zaposlenih ili 23,6 %.

Stopa zaposlenosti u Bijelom Polju je 28,1 % (odnos između broja zaposlenih i broja stanovnika sa 15 i više godina).

Kretanje zaposlenosti u Bijelom Polju odvijalo se istom dinamikom kao i na nivou Crne Gore ali je stopa zaposlenosti na nivou Crne Gore 37,2% odnosno 32,4% veća nego u Bijelom Polju (novembar mjesec 2021. godine).

Nezaposlenost je od 2016. do 2017. godine porasla za 563 nezaposlenih ili 12,5% da bi 2018. godine bila smanjena za 1026. Na broj nezaposlenih u 2016. godini uticao je rast broja evidentiranih žena kao nezaposlenih radi ostvarivanja prava na naknadu za rađanje 3 i više djece po Zakonu koji je donesen krajem 2015. godine.

Analizom starosne strukture nezaposlenih i dužine čekanja na zaposlenje, dolazi se do zaključka da je najveće učešće nezaposlenih, starosti 30-40 godina (24,1%) kao i preko 50 godina (30,1 %).

Kod ženskog pola najviše je nezaposlenih starosti preko 50 godina (55,3%), a kod muškog preko 50 godina (44,7 %).

2. VIZIJA RAZVOJA CIRKULARNE EKONOMIJE

Kako da se Crna Gora na najbolji način prilagodi na klimatske promjene, razvije otpornost na različite krize kojima smo izloženi, a u isto vrijeme zadrži kompetitivnost svoje ekonomije i osigura kvalitet života svom stanovništvu? Jedan od odgovora je sprovođenje zelene agende i implementacija cirkularne ekonomije.

Vizija razvoja cirkularne ekonomije na lokalnom nivou mora biti usklađena sa već postojećom vizijom Predlog nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine, s Predlogom akcionog plana 2023-2024. godina, koja glasi:

„Crna Gora je međunarodno konkurentna i osigurava kvalitet života svojim građankama i građanima, uspostavljaajući progresivnu platformu rasta povoljnu za domaće tržište i preduzeća, bazirajući svoj razvoj na integrisanom, održivom, inkluzivnom i pametnom razvoju“

Krajnji efekti koji se žele postići implementacijom Nacionalne Strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine, su definisani kroz šest strateških ciljeva:

1. Unaprijeđena stabilna ponuda bezbjedne hrane u skladu sa principima cirkularne ekonomije;
2. Unaprijeđene socijalne, ekološke i ekonomske funkcije šuma i njihove otpornosti na negativne uticaje klimatskih promjena, ruralni razvoj i bioekonomiju na bazi jačanja cirkularne ekonomije u šumarstvu i drvoprerađi;
3. Održivo korišćenje prostora i svih resursa u izgradnji objekata;
4. Unaprijeđen razvoj turizma na principima održivog razvoja;
5. Unaprijeđena konkurentnost privrede kroz diverzifikaciju, inovacije i povećanje resursne efikasnosti;
6. Stvoreno podsticajno okruženje za cirkularnu tranziciju.

Specifični ciljevi: Obezbeđenje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva

1. Povećanje zaposlenosti;
2. Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti;
3. Unaprjeđenje društvenih djelatnosti;
4. Izgradnja i rekonstrukcija tehničke infrastrukture;
5. Dalji razvoj demokratskih odnosa, dijaloga i tolerancije.

Sumirajući navedene vizije proizilazi da inovirana vizija opštine Bijelo Polje glasi :

Opština Bijelo Polje je infrastrukturno opremljena, saobraćajno povezana, ekonomski razvijena, prepoznata kao turistička destinacija sa netaknutom prirodom, zdravom hranom i zadovoljnom multikulturalnom najmlađom populacijom, sa očuvanom kulturnom baštinom i bogatim sadržajem, nastavlja razvoj na integrisanom, održivom, inkluzivnim i pametnom razvoju.

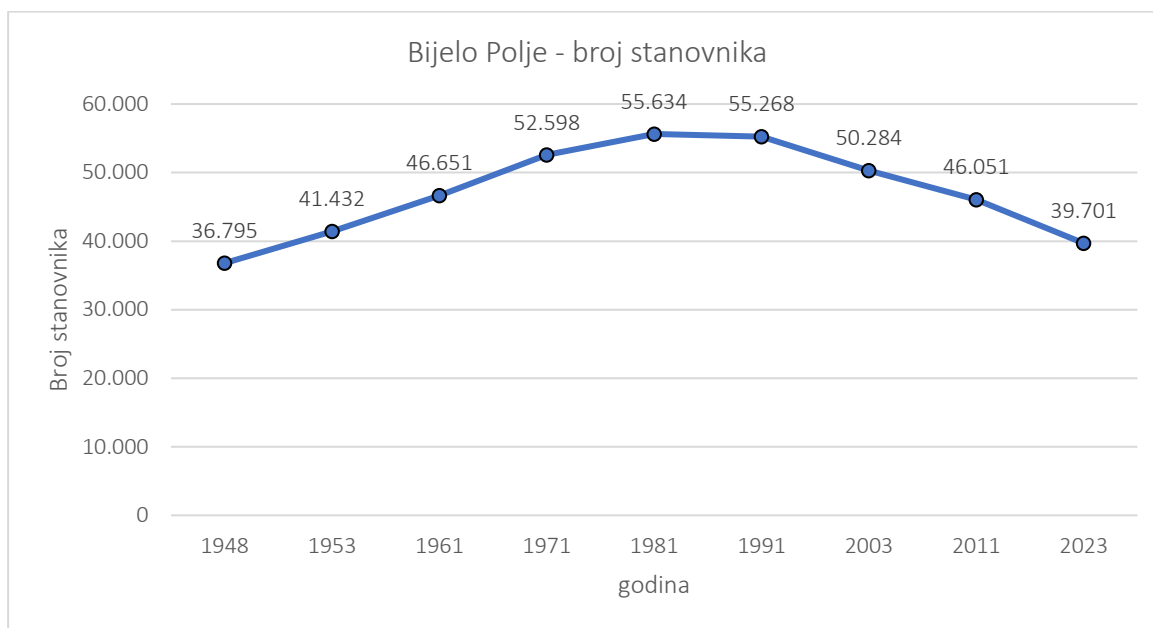
Sa pogledom od 10 godina unaprijed vizija cirkularne ekonomije u Bijelom Polju, uvažavajući nacionalni okvir i plan razvoja, glasi:

Primjenom principa cirkularne ekonomije stvaraju se uslovi za očuvanje jedinstvenih prirodnih vrijednosti i resursa i obezbjeđuje ubrzani ekonomski i društveni razvoj kojim se podiže kvalitet života građana u opštini Bijelo Polje.

3. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Broj stanovnika u opštini Bijelo Polje povećavao se u periodu od 1948 do sredine 1981. godine da bi nakon toga uslijedio pad koji je zabrinjavajući faktor za razvoj opštine.

U opštini Bijelo Polje se nalazi preko 100 naselja. Kako je i navedeno u poglavlju 1, prema popisu iz 2011. godine opština je imala 46.055 stanovnika, a prema Preliminarnim rezultatima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u 2023. godini 39.701 stanovnika. Ovo pokazuje značajan pad broja stanovnika za relativno kratko vrijeme, što znači da se radi o iseljavanju stanovništva sa prostora koji zahvata opština Bijelo Polje.

Slika 4. Kretanje broja stanovnika za opštinu Bijelo Polje

Stanovništvo, odnosno njegov broj i struktura, predstavlja najznačajniji faktor društvenog razvoja na svim nivoima. Nepovoljne demografske procese, koji se ogledaju u migraciji iz ruralnih ka urbanim sredinama i pražnjenju nedovoljno razvijenih područja, što potkrjepljuju i podaci iz popisa stanovništva 2003. i 2011. godine, uslovlila je nedovoljna valorizacija značajnih prirodnih, privrednih i humanih potencijala opština Sjevernog regiona pa i Bijelog Polja. Naime, broj stanovnika u opštini je konstantno rastao do 1981. godine, da bi nakon toga uslijedio pad.

Na gradskom području živi 33% stanovništva. Prosječna gustina naseljenosti stanovništva je 49,8 stanovnika na 1 km².

3.1. Javne usluge i izgrađeno okruženje

Kako se navodi u dokumentu „Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji“: „Izgrađeno okruženje je prostor koji je stvorio čovjek, a koji obuhvata zgrade, puteve, parkove i drugu infrastrukturu. To je prostor u kojem ljudi žive i rade. Moderno izgrađeno okruženje uključuje zdrav i održiv pristup

rješavanju potreba ljudi i zajednice. Izgrađeno okruženje je jedan od najvećih industrijskih sektora u ekonomskom smislu i u smislu protoka resursa u Crnoj Gori.“

Preduslov za adekvatno izgrađeno okruženje i druge oblasti razvoja u kontekstu cirkularne ekonomije je adekvatno izrađena prostorno planska osnova na nivou države i nivou opštine.

Održivo prostorno planiranje je potrebno kao podrška urbanom i ruralnom razvoju. Prostorno planiranje može biti pomoćno sredstvo za cirkularna rješenja. S tim ciljem ga treba razvijati i sprovesti sistemskim pristupom kako bi se odgovorilo na karakteristike i potrebe teritorija, područja fokusa i njihovih relevantnih aktera.

Opština Bijelo Polje je osnivač 3 preduzeća koja imaju i karakter pružanja usluga od javnog interesa:

- Doo “Vodovod Bistrica“ za snabdijevanje vodom i odvođenje otpadnih voda;
- Doo Komunalno „Lim“ za sakupljanje i odlaganje otpada, održavanje gradskog zelenila, održavanje puteva lokalnog karaktera, pružanje pijačnih i pogrebnih usluga i
- DOO „Parking servis“ za pružanje parking usluga.

JP “Vodovod Bistrica” iz Bijelog Polja, kao organizovano preduzeće postoji od 1961. godine. Od 1991. godine, organizovano je kao javno preduzeće u skladu sa Zakonom o preduzećima, Zakonom o komunalnim djelatnostima i skupštinskom odlukom. Osnovna djelatnost preduzeća je proizvodnja i distribucija vode u Bijelom Polju i prigradskim naseljima, kao i održavanje gradske vodovodne i kanalizacione mreže. Ove djelatnosti po Zakonu o komunalnim djelatnostima i drugim podzakonskim aktima imaju karakter javnog interesa, s obzirom da su ove usluge nezamjenjiv uslov života i rada građana, preduzeća i drugih subjekata na području grada. Djelatnost vodosnabdijevanja je skup radnji i mjera kojima se vrši i obezbjeđuje zahvatanje, tretman i isporuka vode za piće i za druge potrebe potrošača preko vodovodne mreže do mjernog mjesta potrošača, obuhvatajući i mjerni instrument. Nije uzeto u obzir i nije procjenjivano koliko se vode troši s obzirom na velike gubitke u mreži.

Opština, kao osnivač, propisuje uslove za vršenje ovih usluga, prava i obaveza davaoca i korisnika, kao i način plaćanja usluga. Za trajno vršenje poslova iz djelatnosti vodosnabdijevanja, Preduzeće po pravilu mora imati svu potrebnu opremu, postrojenja, uređaje i druga sredstva, jer se djelatnost vodosnabdijevanja temelji na principima kvaliteta, kvantiteta, kontinuiteta i održivosti – održivog poslovanja.

Preduzeće u skladu sa Zakonom o komunalnim djelatnostima, Statutom i aktom o osnivanju, obavlja i druge poslove koji nemaju karakter javnog interesa (izgradnja spoljne i unutrašnje vodovodne mreže, proboj i nasipanje puteva, i sl.)

Broj zaposlenih u ovom komunalnom preduzeću je 70.

Doo Komunalno „Lim“ - Društvo sa ograničenom odgovornošću “Komunalno-Lim” Bijelo Polje, osnovano je Odlukom Skupštine Opštine Bijelo Polje br. 02-2814 od 08,09 i 24.10.2013.godine.

D.O.O. Komunalnom “Lim” Bijelo Polje Ugovorom sa opštinom Bijelo Polje, povjereno je obavljanje sljedećih komunalnih djelatnosti:

1. Upravljanje atmosferskim vodama, koje obuhvata:

- prihvatanje, odvođenje i ispuštanje atmosferskih otpadnih voda sa javnih i drugih uređenih površina koje su povezane na javnu atmosfersku kanalizaciju;
  - održavanje izgrađenih objekata i prirodnih vodotoka za prihvatanje i odvođenje bujičnih voda.
2. Upravljanje komunalnim otpadom, koje obuhvata:
- sakupljanje, transport, priprema za ponovnu upotrebu, preradu i odlaganje ili drugi postupci zbrinjavanja komunalnog otpada, odnosno otpada nastalog u domaćinstvima i drugog otpada koji je po svojim svojstvima sličan otpadu nastalom u domaćinstvima;
  - tretman procjednih voda sa deponije komunalnog otpada;
  - vaganje prikupljene otpadi;
  - upravljanje i održavanje infrastrukturnih objekata, opreme i sredstava i održavanje deponije nakon zatvaranja.
3. Uređenje i održavanje javnih površina, koje obuhvata:
- sadenje i održavanje drveća i drugog rastinja, održavanje, opremanje, čišćenje i zaštita parkova, javnih zelenih površina i zaštitnog zelenila;
  - uređenje, održavanje, čišćenje i zaštita rekreacionih površina, dječijih igrališta, plaža, obala rijeka, jezera, otvorenih odvodnih kanala i sl;
  - uređenje, održavanje, čišćenje i zaštita pješačkih staza, trotoara, trgova i drugih pješačkih zona i pratećeg mobilijara (uključujući fontane, javne česme i slično);
  - održavanje autobuskih stajališta koja se koriste za potrebe gradskog linijskog saobraćaja;
  - uklanjanje leševa životinja.
4. Održavanje opštinskih puteva, koje obuhvata:
- popravku putnih objekata, uključujući i priključke do urbanističke parcele;
  - popravku i čišćenje kolovoza lokalnog puta u granicama putnog pojasa i mostova i drugih putnih objekata;
  - održavanje, čišćenje i zaštita pripadajućeg putnog pojasa i sistema za odvodnjavanje;
  - uklanjanje oštećenih i napuštenih vozila, leševa životinja i drugih stvari sa lokalnih puteva, odnosno gradskih ulica;
  - čišćenje snijega i leda sa kolovoza i kolovoza autobuskih stajališta i posipanje kolovoza u krivinama i većim nagibima puta;
  - postavljanje i čišćenje horizontalne i vertikalne, svjetlosne i zvučne saobraćajne signalizacije; druge radove na održavanju puta i objekata na njima.
5. Održavanje korita vodotoka od lokalnog značaja obuhvata:
- uređenje i održavanje čistoće i zaštita korita vodotoka;
  - obezbjeđivanje nesmetanog protoka vode.
6. Održavanje javnih groblja, kapela i sličnih objekata i sahranjivanje obuhvata:
- održavanje groblja i objekata koji se nalaze u okviru groblja (kapela i dr.);
  - održavanje reda i čistoće na groblju;
  - prenos i prevoz posmrtnih ostataka umrlih, čuvanje posmrtnih ostataka, upotreba kapele, korišćenje rashladne komore i sl.
7. Održavanje pijaca obuhvata:
- upravljanje pijacama i održavanje uređenog otvorenog ili zatvorenog prostora i objekata koji se koriste za prodaju svježih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, stoke, proizvoda domaće radinosti i zanatskih proizvoda, druge robe široke potrošnje;
  - pružanje pratećih usluga (vidno obilježen i izdvojen pijačni prostor od okolnog prostora, kao i vidno istaknuti dani i vrijeme pijačne trgovine; obezbjeđivanje vage na kojoj se vrši provjera

mase kupljene robe (kontrolna vaga), sa jasnim označenjem mjesta njenog nalaženja, omogućavanje lakog pristupa toj vagi; obezbjeđivanje uslova za prisustvo i rad nadležnih inspekcija za vrijeme pijračne trgovine) u skladu sa zakonom i ovim ugovorom;

8. Održavanje javnih toaleta
9. Zbrinjavanje napuštenih ili izgubljenih životinja.

Po podacima iz Godišnjeg programa obavljanja komunalnih djelatnosti za 2024. godinu u ovom javnom preduzeću zaposleno je 159 zaposlenih radnika, uključujući upravljačku strukturu.

DOO „Parking servis“ za pružanje parking usluga: Broj parking mjesta u opštini je 480, održava ih DOO „Parking servis“. Sva parking mjesta se naplaćuju, dok se u narednom periodu fokus stavlja na inovacije.

Po podacima iz Godišnjeg programa obavljanja komunalnih djelatnosti za 2024. godinu u ovom javnom preduzeću zaposleno je 20 zaposlenih radnika, uključujući upravljačku strukturu.⁴

3.1.1. Upravljanje vodama

Upravljanje vodama je u nadležnosti Uprave za vode Crne Gore. Vodopsnabdijevanje grada i prigradskih naselja povjereno je DOO „Vodovodu Bistrica“, a upravljanje vodama na seoskim odnosno ruralnim područjima režijskim mjesnim odborima.

Dovod vode za područje grada i prigradskih naselja vrši se cjevovodima FI 300Ø i FI 500Ø od izvora Bistrice dužinom 12,5 km, i distributivnom vodovodnom mrežom dužine 148 km. Distributivna mreža se intenzivno širi po zahtjevima građana kojima je dovod vode ovim putem tehnički moguć. Tako je u periodu 2017-2021. godine priključeno područje Zatona, a prije toga i područja ispod industrijske zone, Loznica, Resnika i Rasova.

U periodu 2017-2021. godine na vodovodnoj mreži gradskog vodovoda izvršeni su sljedeći radovi :

- uređenje nove kaptaže čime je obezbijeđena sigurno vodonabdijevanje i tokom ljetnjih mjeseci za duži vremenski period. Količina zahvaćene vode na novoj i staroj kaptaži iznosi 510 l/sec.
- zamjena i popravka dotrajalog azbesno-cementnog vodovoda, pocinkovanih čeličnih cijevi, kao i glavnih zatvarača na gradskoj vodovodnoj mreži;
- zamjena dotrajalog pocinkovanog cjevovoda na Medanovićima;
- rekonstrukcija i sanacija glavne vodovodne mreže u Rakonjama kod Romskog naselja kao i izmještanje glavnog distributivnog cjevovoda od bazena naftnih derivata u Kruševu do Romskog naselja, zbog nemogućnosti otklanjanja kvarova na nepristupačnom terenu, kao i usljed rekonstrukcije magistralnog puta Rakonje – Ribarevine;
- izgrađeno pumpno postrojenje, rezervoar i razvodna mreža vodovoda za novo naselje na Medanovićima.

Broj domaćinstava priključenih na ovu mrežu je 8313, a broj pravnih lica 865. Voda se naplaćuje paušalno od 863 fizička lica i 114 pravnih lica. Godišnja potrošnja vode mjerena vodomjerima iznosi 756 129 m³.

---

⁴Izvor: <https://www.parkingbp.me/wp-content/uploads/2023/12/PROGRAM-RADA-ZA-2024.-GODINU.pdf>

Radovi koji su izvedeni u režiji DOO Vodovoda „Bistrica“ obavljani su sa 23 zaposlena radnika, od kojih 10 vodoinstalatera i 5 nekvalifikovanih radnika, i građevinskom mehanizacijom: 9 putničkih vozila, 2 kombi vozila, 1 rovokopač, 1 kamion dizalica, 1 kombirirka.

Na seoskim područjima u periodu 2017-2021. godine završeni su radovi na vodovodu u Zatonu, Pavinom Polju, Kradeniku-Vrbama, Sipanju, vodovodu Kanje-Metanjac-Dobrakovo sa graničnim prelazom u Dobrakovu; Izvršena je rekonstrukcija vodovoda u Koritima sa izvorišta „Sefersko“ i Radičko vrelo“; započeti su radovi na vodovodima u Bistrici sa izvorišta „Banjica“ i u selu Zminac sa izvorišta „Ograđenik“.

Ukupna ulaganja u planskom perioda 2017-2021.godine (za 4 godine) iznosila su 7.115.868,00 €.

DOO „Vodovod Bistrica“ na dan 31.10.2021. godine imao je 1.828.554,44 € nenaplaćenih potraživanja.

Stanje kanalizacione mreže u opštini Bijelo Polje sa gledišta njenog obuhvata nije zadovoljavajuće. Ukupna dužina kanalizacije u gradu je 8km. Broj korisnika priključenih na gradsku kanalizacionu mrežu je oko 3.500, tj. nešto manje od 40 %, a na teritoriji čitave opštine oko 7 %.

U periodu 2017-2021. godine izgrađena je kanalizacija za naselje Klanac i naselja duž gradskih ulica: Slobode, III sandžačke i Partizanske.

Neriješen odvod otpadnih voda, koji ima za posljedicu zagađivanje rijeka, bio je povod za izradu (projektovanje i izgradnju glavnog kanalizacionog kolektora sa postrojenjem za prečišćavanje otpadnih voda), integralnog sistema za rješavanje otpadnih voda koji obuhvata glavni kanalizacioni kolektor, rekonstrukciju sekundarne kanalizacije i postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda. Investiciono tehničkom dokumentacijom-Idejnim projektom projektovana je izgradnja u 3 faze za glavni kanalizacioni kolektor i rekonstrukciju sekundarne kanalizacije i dvije faze za projektovanje i izgradnju postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda.

Završeni su radovi na izgradnji prve faze glavnog kanalizacionog kolektora sa tri pumpna postrojenja i dio sekundarne kanalizacione mreže u gradskoj i industrijskoj zoni do lokacije za izgradnju Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV). Dužina izgrađenog glavnog kanalizacionog kolektora je 6km. Projektovanje i izgradnja glavnog kanalizacionog kolektora finansirana je donacijom Delegacije Evropske Unije u iznosu od 3 miliona €.

Projektovanje i izgradnja PPOV faza 1 za 20 000 ekvivalent stanovnika će se finansirati dijelom iz kredita Evropske investicione banke (EIB-a) i dijelom iz bespovratnih sredstava EU obezbijedenih iz WBIF fonda u iznosu od 2.993.000,00 €. Kreditna sredstva obezbijedena su iz aranžmana zaključenog između Vlade Crne Gore i Evropske investicione banke (EIB) za potrebe finansiranja ovog projekta su u iznosu od 2.849.170,00 €. Ugovor je zaključen između Opštine Bijelo Polje, Ministarstva finansija, Ministarstva održivog razvoja i turizma (današnje Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma) i DOO „Project Consulting“ – Podgorica.

Ugovor za reviziju glavnih projekata i nadzor nad izvođenjem radova na izgradnji prve faze glavnog kanalizacionog kolektora, dio sekundarne kanalizacione mreže i PPOV-faza 1, između opštine Bijelo Polje i kompanije za ove usluge zaključen je na iznos od 447.830,00 €. Novčana sredstva za ove usluge opština Bijelo Polje je obezbijedila iz kreditnog aranžmana sa EIB-om. Od ugovorenog iznosa, 244.200,00 € je predviđeno za usluge revizije tehničke dokumentacije (Glavni projekat) i nadzora nad izgradnjom glavnog kanalizacionog kolektora (radovi završeni), dok je 203.630,00 € predviđeno za usluge revizije

tehničke dokumentacije (Glavni projekat) i nadzor nad izgradnjom PPOV prva faza za 20 000 ekvivalent stanovnika. U nadležnosti DOO „Vodovoda Bistrica“ je i odvođenje otpadnih voda.

3.1.2. Upravljanje otpadom i održavanje čistoće

Crna Gora posjeduje određenu infrastrukturu za upravljanje otpadom, dok je ostatak u fazi pripreme ili planiranja. Organi nadležni za upravljanje otpadom u Crnoj Gori su Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine i opštine, uglavnom preko lokalnih javnih komunalnih preduzeća. Crna Gora ima šest sortirnih stanica u reciklažnim dvorištima, 14 reciklažnih dvorišta i šest transfer stanica. Planiranje se odvija na centralnom nivou – vrši ga Vlada, dok opštine, uz podršku Vlade, obezbjeđuju materijalne i tehničke uslove za obavljanje i razvoj komunalne djelatnosti i za izgradnju i ulaganje u komunalnu infrastrukturu. Komunalnu infrastrukturu održavaju i njome upravljaju javna komunalna preduzeća. Međutim, postoje podaci da reciklažni centri ne rade punim kapacitetom, zbog čega jedan dio sakupljenog otpada ipak završava na deponijama. Nadalje, naknade za odlaganje u postojećem sistemu su prilično niske, što nedovoljno podstiče preusmjeravanje otpada sa deponija, kao i promociju sortiranja na izvoru. Konačno, sistem EPR još nije zaživio u Crnoj Gori.

Upravljanje otpadom na teritoriji opštine nije uspostavljeno prema propisanim standardima, jer se sakupljeni komunalni otpad odlaže na nesanitarnu deponiju, a otpad koji se ne sakuplja završava na divljim deponijama i smetlištima. Neadekvatno postupanje sa čvrstim komunalnim otpadom predstavlja jedan od većih ekoloških problema na području opštine, posebno na prostoru grada Bijelo Polje.

Sakupljanje, odvoz i deponovanje komunalnog otpada sa 252.000 m² javnih i zelenih površina, od domaćinstava i pravnih lica vrši DOO Komunalno „Lim“, uz angažovanje 66 radnika. DOO Komunalno „Lim“ za upravljanje otpadom ima 14 specijalizovanih vozila, 263 kontejnera raspoređenih u 59 ruralnih naselja i 204 u urbanim naseljima. Kao pilot projekat u gradskoj zoni su postavljena 3 polupodzemna kontejnera.

Sakupljanje otpada vrši se neselektivno, iako su u edukativne svrhe, bili postavljeni kontejneri za selektivno sakupljanje otpada na 15 gradskih lokacija. Godišnja količina sakupljenog otpada procjenjuje se na 15.167 tona ili 47.400 m³ na osnovu normativa utvrđenog Master planom za upravljanje otpadom.

Sakupljanjem, odvozom i deponovanjem komunalnog otpada obuhvaćeno je 7092 domaćinstava i 551 pravnih lica. Obuhvatnost terena sa kojeg se sakuplja otpad je proširena. Obuhvaćeni su još : Bioča, Poda, Srđevac, Lozna-Zaton, Ravna Rijeka, Slijepač most, Tomaševo, Pavino Polje, Ostrelj, Unevina, Milovo, Kanje, Dobrakovo, Voljavac, Gubavač, Resnik, Dafića brdo, Babića brijeg, Kulina do bazena.

Cjelokupan otpad odlaže se na privremeno odlagalište u blizini naselja Dobrakovo, i granice sa Srbijom na 100 m udaljenosti od magistralnog puta, a na 16,7 km od centra grada. Odlagalište zahtijeva hitnu sanaciju kako zbog visoke kote na kojoj se sada nalazi, tako i zbog podzemnih gasova i podzemnih voda koje je ugrožavaju.

U ostalim seoskim naseljima ova djelatnost prepuštena je individualnoj aktivnosti stanovništva (smetlišta formirana u dolinama rječnih tokova, duž magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva, po pravilu u blizini seoskih naselja).

Započete su brojne aktivnosti na uspostavljanju sistema za upravljanje reciklažnim otpadom za opštinu Bijelo Polje, čime treba da bude riješeno pitanje održivog upravljanja otpadom u opštini Bijelo Polje:

- Kancelarija za EU projekte je pripremila i tehnički podržala projekat „Rehabilitacija ilegalnih deponija na rijeci Lim i podizanje svijesti o njihovoj štetnosti“ za šta je uloženo 157.033.032 eura. Projekat su sprovodili Sekretarijat za ruralni i održivi razvoj Opštine Bijelo Polje, Opština Priboj, JKP Priboj i NVO Euromost. Projekat se realizovao u 2018. i 2020. godini u sklopu programa prekogranične saradnje Srbija-Crna Gora 2014-2020. god.
- Donesen je Lokalni plan upravljanja otpadom 2016-2020. kojim je trebalo riješiti pitanje selektivnog sakupljanja otpada u cilju recikliranja kao i mjesto odlaganja ili način postupanja određen eventualnom dopunom Plana. Planom je bio predviđen poseban tretman opasnog i medicinskog otpada putem koncesionog aranžmana, a za neopasni građevinski otpad da se odrede posebne lokacije i način iskorišćavanja. Plan velikim dijelom nije realizovan, pa se može na osnovu njega donijeti novi Plan čija će sadržina biti skoro identična sa prethodnim Planom.

Dalji planovi prema dokumentima Vlade Crne Gore i resornog Ministarstva su izgradnja Regionalnog centra za obradu komunalnog otpada za Sjeverni region Crne Gore .

3.1.3. Mobilnost (Javni prevoz)

U opštini Bijelo Polje organizovan je gradski i prigradski saobraćaj, obzirom na veličinu naselja i broj stanovnika. Prigradski prevoz putnika saobraća na nekoliko putnih pravaca kojim se povezuje naselje Bijelo Polje sa naseljenim mjestima.

Privredno društvo D.O.O. „NOVOPREVOZ“ BIJELO POLJE je kao DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU registrovano sa sjedištem na adresi: KONATARI, BIJELO POLJE, za djelatnost: Gradski i prigradski kopneni prevoz putnika, i zabeleženo u registar firmi.

Autobuska stanica u Bijelom Polju je u privatnom vlasništvu.

Autobus od BIJELO POLJE do PODGORICA prolazi između ostalog i kroz gradove MOJKOVAC, KOLAŠIN (zavisno od rute linije). Prvi autobus kreće u 02:10, dok posljednji polazak možete uhvatiti u 19:00. Dužina puta je oko 122 km. Prosječno trajanje putovanja po redu vožnje je 02 sata i 49 min.

Prtljag se obično plaća po torbi na svim polascima u zavisnosti od prevoznika. Na linijama saobraćaju autobusi visoke i srednje turističke klase dok na kraćim relacijama neki prevoznici organizuju putovanje turističkim kombijima ili malim autobusima.

Autobuski prevoznici koji saobraćaju na relaciji od BIJELO POLJE do PODGORICA :AUTOPREVOZ ZATON, BOŽUR, BOŠKOVIĆ PREVOZ, JADRAN LINE, Jadran ekspres Kotor, EURO ŠUNTIĆ, Simon Voyages, Lasta Beograd.

U opštini ima 7 Pravnih lica (108 taksi vozila) i 39 taksi preduzetnika (39 taksi vozila). U nadležnosti je Sekretarijata za preduzetništvo opštine Bijelo Polje.

DOO „Parking servis“ za pružanje parking usluga – kako je i prethodno navedeno u gradu postoji 480 parking mjesta. Kada je u pitanju ovo preuzeće, u narednom period fokus će biti na inovacijama

Takođe, na teritoriji opštine Bijelo Polje nema dovoljno izgrađenih biciklističkih staza. Postoji:

- Ruta 1: krug preko Bjelasice- oko 62km.
- Ruta 2: krug preko Bistrice, Vrha, Sipanja, Moravca i Godijeva- oko 96km.

- Ruta 3 - krug preko Tomaševa, Sokolca, Kovrena, Bijovog groba i Pavinog Polja- oko 120km.
- Ukupno oko 278 km.

Strateškim planom razvoja Opštine Bijelo **predlaže se realizacija sledećeg projekta:**

- Uređenje lijeve obale rijeke Lim (šetalište sa biciklističkom stazom) od Vatrogasne jedinice do ulice „Limska“ (Dom zdravlja);

Na teritoriji opštine postoji potreba i potencijal za razvoj biciklizma.

3.1.4. Rasvjeta – sistem javnog osvetljenja

Bijelo Polje zaduženo je za Upravljanje javnom rasvjetom, kao djelatnost zajedničke komunalne potrošnje.

Javna rasvjeta na teritoriji opštine Bijelo Polje postoji u naseljenom mjestu Bijelo Polje. Održavanje javne rasvjete i nadzor nad istom, vrši se na osnovu Opštinske odluke.

3.1.5. Pijace

Pijaca je i dalje aktuelno mjesto za trgovinu. Posjećena je u velikom broju, posebno subotom koja je pazarni dan za sve Bijelopoljce. Pijaca i dalje privlači lokalno stanovništvo koje je u potrazi za domaćim i kvalitetnim proizvodima.

Na prostoru opštine postoji uređen i namjenski određen prostor pijace samo u naselju Bijelo Polje. U nekim naseljima se povremeno formiraju neuređeni punktovi koji imaju funkciju pijace, a što je uzrokovano načinom života i prisustvom poljoprivrednih aktivnosti u najvećem broju domaćinstava.

Kapaciteti tržnice, odnosno BAZARA su sledeći:

Sektor A:

- Zelena pijaca sa 30 tezgi,
- Mliječna pijaca sa 13 rashladnih vitrina (8 velikih i 5 malih) i 30 prodajnih mjesta
- Prostor za mesne prerađevine sa ukupno 28 tezgi
- 6 poslovnih prostora ukupne površine 239.64m²

Sektor B:

- Tezge (štandovi) zatvorenog tipa 143 komada, od čega su 20 duplexi površine 6.4m², a 123 površine 3.2m².

3.1.6. Javne zelene površine

DOO "Komunalno-Lim" u 2024.godini će raditi i na poslovima uređenja, održavanja i čišćenja parkova, parkovskog mobilijara, fontane, žardinjera, zidova, podzida, trotoara, zelenih površina, drvenastog i drugog biljnog materijala, uz primjenu agrotehničkih mjera tokom čitave godine, te na održavanju zaštitnih stubića i drugih arhitektonskih elemenata u gradu i prigradskim naseljima.

Društvo će pored redovnih poslova iz ove oblasti, raditi na ozelenjavanju novoformiranih površina i na uređenju postojećih kao i uređenju objekata u smislu uklanjanja raznih natpisa i oštećenja.

U 2024.godini izvršiće se sadnja višegodišnjeg i sezonskog sadnog materijala, orezivati stabla sa skraćivanjem krošnji.

Društvo će takođe uredno održavati i dječiji gradski park i parkovski mobilijar za rekreaciju djece. Održavanje parkova zasniva se na primjeni agrotehničkih mjera tokom 2024.godine. S obzirom da je dendrološki sastav, hortikulture norme, zdravstveno stanje biljnog materijala, zastarjelost, preraslost, i smanjeni prostor za vegetaciju biljnog rastinja sve prisutnija primjena agrotehničkih mjera je neophodna.

Naime, u sadašnjoj strukturi drvoreda preovladavaju vrste koje imaju sledeće karakteristike:

- brzo rastuće vrste sa jakim korjenovim sistemom,
- meki lišćari,
- četinari.

Iskazane osobine ugrožavaju stabilnost saobraćajnica postojanost podzemnih i nadzemnih instalacija.

Na osnovu biološkog sastava postojećeg gradskog parka i parka pjesnika, kao i na njihov značaj i namjenu, održavanje podrazumijeva primjenu niza agrotehničkih mjera kako bi isti zadovoljili potrebe grada

Služba Zelenilo obavlja poslove održavanja i uređenja javnih zelenih površina koji podrazumijevaju aktivnosti prekopavanja, nabavke, pripreme za sadnju sezonskog cvijeća, đubrenja, zalijevanja i radova održavanja koji podrazumijevaju aktivnosti košenja, grabuljanja, održavanje staza, puteva, parkova, čišćenja zelenih površina i orezivanja živih ograda, preduzimanje mjera zaštite zelenila od biljnih bolesti i štetočina, sanaciju nevitalnih stabala i obnovu poslije elementarnih nepogoda, odvoz lišća, grana i sakupljenog biljnog materijala. Program je u cijelosti realizovan, s tim što su neke radne operacije rađene više puta, u zavisnosti od godišnjeg doba, vremenskih prilika, potreba na terenu i zahtjeva građana.

Preduzeće Komunalno-Lim obavlja djelatnost održavanja čistoće na površinama javne namjene.

U užem gradskom jezgru izražen je nedostatak parkovskog prostora, a u samom centru grada nalazi se park male površine. Plan i raspored održavanja izrađuje se u koordinaciji sa Opštinskom upravom.

3.2. Energetika i energetska infrastruktura (obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost)

U planskom periodu 2017-2021. godina Crnogorski elektrodistributivni sistem (CEDIS) funkcionisao je na području opštine Bijelo Polje snabdijevanjem električnom energijom iz 5 pravaca, može se reći, kvalitetno i sigurno preko :

- Pet dalekovoda 35 kV (Ribarevine-Medanovići 1 i 2, Medanovići-Nedakusi, Medanovići-Čokrlije, Ribarevine-Šćepanica, Ribarevine –Nedakusi), Dalekovod 10kV Mojkovac-Ribarevine i 3 dalekovoda 400 kV Pljevlja-Ribarevine, Podgorica- Ribarevine i Kosovo-Ribarevine.
- Šest trafostanica 35/10 kV (35/10 kV Medanovići 8+4 MVA,35/10 Nedakusi 8+4 MVA,35/10 Ribarevine 4 MVA,35/10 Čokrlije 2,5 MVA,35/10 Šćepanica 2,5 MVA i 35/10 kV Rakonje 4 MVA).

Glavno napajanje distributivnih elektroenergetskih objekata realizuje se preko trafostanica 400/110 kV snage 150 MVA i trafostanice 110/35 kV snage 2x20 MVA.

Napajanje seoskih područja vrši se uglavnom radijalnim vodovima pa je izražen problem statičke stabilnosti nadzemnih dalekovoda i nisko naponskih vodova. Zato se stalno izvode radovi na zamjeni dotrajalih stubova i ugradnji izolovanih provodnika.

Kablovska mreža 10 kV u gradu i prigradskim naseljima je na zavidnom nivou. Na gradskom i prigradskom području trafostanice se dvostrano napajaju.

U periodu 2017-2021. god. izgrađeni su:

- Trafostanica „Cmiljača“ koja će se napajati dalekovodom 35/10 sa trafostanice Ribarevine;
- DTS 10/0,4 kV Voljavac;
- Trafostanica 35/10 kV Bistrica;
- 10/0,4 kV mreža za uklapanje nove TS 10/0,4 kV Voljavac;
- Dalekovod Nedakusi-Bistrica i opremanje 35 kV ćelije u trafostanici Nedakusi;
- Trafostanica MBTS 10/0,4 kV „Manastir-Podvrh“ kao i polaganje 10 kV kablovske infrastrukture od trafostanice Bistrica do trafostanice Manastir Podvrh.

Izvršena je rekonstrukcija:

- STS 10/0,4 kV na DV Tomaševo;
- Trafostanice 10/0,4 kV Tomaševo.

Takođe, izvršena je revitalizacija

- dalekovoda 10 kV Tomaševo sa stubnom trafostanicom i NN mrežom;
- dalekovoda 10 kV „Slijepač most“, i trafostanice 10/0,4 kV Slijepač most;
- trafostanica STS 10/0,4 kV Kradenik, Vlah, Ivanje-Marinkovići, Goduša-Mušovići i Lazovići ;
- SN i NN mreže i to 10 kV; 0,4 kV i revitalizacija stubnih trafostanica; 10 kV DV Tomaševo i 10kV DV Gubavač;
- započeta je revitalizacija dalekovoda 10 kV „Rasovo“, trafostanice 10/0,4 kV Godijevo-Cekule, trafostanice 10/0,4 kV Goduša, Rebronje i distributivne mreže 0,4 kV Sutivan;
- završena je primarna distributivna mreža i nabavka transformatora za trafostanicu 35/10 kV;
- završena je primarna distributivna mreža i nabavka transformatora za trafostanice 10/04 kV u „Čokrljama“, „Medanovićima“, „Nedakusi“ i „Ribarevine“;
- izvršena je zamjena transformatora na trafostanicama 10/0,4 kV Gornja Crnča, Žurena, Boljanina i Jabučno;
- izvršena je ugradnja sistema za daljinsko očitavanje i upravljanje;
- izvršena je ugradnja mjerne opreme za nove potrošače, zamjena iste opreme kod postojećih potrošača kao i izmiještanje mjernih mjesta.

Godišnja potrošnja električne energije u 2020. godini od strane ukupnog broja 18.249 domaćinstava iznosi 48.989.412 kwh, odnosno prosječno mjesečno po domaćinstvu je 308 kwh.

Značajno mjesto u Strategiji razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine zauzimaju projekti razvoja i iskorišćenja obnovljivih izvora energije. Posebna pažnja je posvećena projektima izgradnje malih hidroelektrana, a pitanje iskorišćenja malih vodotoka obrađeno je i u Strategiji razvoja malih hidroelektrana u Crnoj Gori. Otvorena je mogućnost saradnje za zainteresovane investitore i preduzeća, ne samo za hidroenergiju, već i za solarnu, energiju vjetra, biomase, energiju iz otpada.

Što se tiče opštine Bijelo Polje očekuje se korišćenje obnovljivih izvora energije, u prvom redu malih hidro – elektrana, energije vjetra i komunalnog otpada.

Neophodno je pojednostaviti proceduru gradnje hidroelektrane snage od 100kw, pri čemu je i dalje potrebno voditi računa o sigurnosti objekata, zaštiti životne sredine i eventualnoj nesaglasnosti sa drugim objektima na lokaciji.

Značajni vodotoci koji zaslužuju analizu održivosti projekata izgradnje malih hidroelektrana su: "Djuren potok", "Rakitska rijeka", "Brzavska rijeka", "Čelinska rijeka", "Potrčka rijeka", "Zekića rijeka", "Kostenička rijeka", "Pećarski potok", "Rijeka Kičavnica", "Čepića rijeka", "Boljanska rijeka", "Orahovačka rijeka", "Voljavaska rijeka", "Rijeka Bistrica" (Majstorovina), "Turovski potok", "Mirašev potok".

Ostali obnovljivi izvori energije: vjetar, sunce, biomasa, zaslužuju temeljnija istraživanja od dosadašnjeg nivoa saznanja kao i kadrovsko prilagođavanje ovim specifičnim potrebama.

Može se slobodno konstatovati da se obnovljivi izvori energije gotovo i ne koriste u Bijelom Polju, čime ona ulazi u nezavidan prosjek korišćenja obnovljivih izvora energije u cijeloj zemlji. Takođe, energetska efikasnost je na vrlo niskom i zabrinjavajućem nivou.

Većina kotlarnica u Bijelom Polju su zastarele, neefikasne kotlarnice, koje u velikoj mjeri doprinose stepenu zagađenosti pogotovo centralnog gradskog jezgra Opštine. Domaćinstva koja nisu povezana na zajedničke kotlarnice, a koja čine veliku većinu u Opštini, zagrijevaju svoje stambene jedinice uz pomoć uglja i drva koristeći krajnje neefikasne sisteme sa relativno malim koeficijentom korisnog dejstva i uz značajno zagađenje životne sredine ili uz pomoć elektro kotlova, trošeći ogromne količine električne energije na najneefikasniji način – za zagrijavanje objekata. Na taj način se nepovoljna situacija u pogledu energetske efikasnosti cijele zemlje preslikava i na opštinu Bijelo Polje.

3.3. Dobro upravljanje i zelene javne nabavke

Opština Bijelo Polje vrši redovno obavještanja građana i zainteresovanih organizacija o pripremi i donošenju strateških dokumenata, prioritetima razvoja, kvalitetu i unaprjeđenju usluga, statusu i dinamici realizacije određenih projekata i rezultatima u obavljanju poslova u okviru svojih nadležnosti.

Opština Bijelo Polje je nakon sprovedenog istraživanja i upoređivanja nalaza, pokazala najveći uporedni stepen transparentnosti, uz Glavni grad Podgoricu, sa 56 poena od mogućih 100 poena koliko je iznosio maksimum po uspostavljenom Indeksu transparentnosti crnogorskih opština za 2019 godinu.

"Sajt Opštine Bijelo Polje je napravio ozbiljan iskorak u odnosu na prethodne godine, kada je mjerena transparentnost opština, iako je tada metodologija bila manje zahtijevna. Ovo ukazuje da rukovodstvo Opštine prepoznaje značaj unaprijeđenja nivoa dostupnosti informacija i ukupne otvorenosti prema građanima i zainteresovanih stranama"- navodi se u obrazloženju Centra za građansko obrazovanje.

Strateški plan razvoja Opštine Bijelo Polje za period 2022-2026. godine definiše veći broj različitih aktivnosti (prioritetnih ciljeva) usmjerenih na obezbjeđenje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva.

Opšti cilj: Obezbjedenje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva.

Specifični ciljevi:

- Povećanje zaposlenosti;
- Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti (poljoprivreda, turizam, prerađivačka industrija);
- Unaprjeđenje društvenih djelatnosti;
- Unaprjeđenje tehničke infrastrukture;

- Dalji razvoj demokratskih odnosa, dijaloga i tolerancije.

3.4. Moderna i inovativna privreda i preduzetništvo, digitalizacija i slijedljivost

Kako se navodi u dokumentu „Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji“: „Podaci i informacije o korišćenju resursa su potrebni da bi se obezbijedila slijedljivost i praćenje resursa (sirovina, voda, energije, otpada, između ostalog) kroz cijele lance vrijednosti. Dostupnost i mogućnost pristupa takvim podacima i sposobnost njihove transformacije u korisne informacije će poslužiti za izgradnju snažnih temelja koji mogu da podrže relevantne aktere u realizaciji cirkularne tranzicije. U tom kontekstu, inovacije u području digitalizacije mogu da povećaju potencijal podataka i informacija.“

Kao osnovni prioritet razvoja definisano je unaprjeđenje ekonomskog razvoja i stvaranje povoljnog poslovnog okruženja za privlačenje investicija, povećanje zaposlenosti i smanjenje siromaštva, ne zapostavljajući ostale važne segmente razvoja, modernizaciju osnovne infrastrukture, turizma, poljoprivrede, kao i razvoja kulture, sporta i obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite i zaštite životne sredine.

Strategija Regionalnog razvoja Crne Gore usvojena je 2014 godine, tj. 3.5 godine prije usvajanja Strateškog plana razvoja Opštine Bijelo Polje 2017-2021. godine. Usvojeni Strateški plan razvoja Opštine Bijelo Polje 2017-2021. godine usaglašen je Strategijom za sjeverni region. Kao ključni strateški cilj razvoja sjevernog regiona Crne Gore u periodu do kraja 2020 godine ustanovljeno povećanje konkurentnosti i ubrzani održiv razvoj sjevernog regiona a kao prioritetne oblasti za dostizanje ovog cilja određene su:

- Unaprjeđenje saobraćajne infrastrukture,
- Razvoj šumarstva i drvoprerade;
- Razvoj energetike;
- Zaštita životne sredine;
- Razvoj turizma i kulture;
- Razvoj ljudskih resursa, zapošljavanje, unaprjeđenje obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite;
- Konkurentnost i inovacije.

3.5. Poljoprivreda

Poljoprivreda za Opštinu predstavlja područje razvoja, koje joj može obezbijediti dobro pozicioniranje u odnosu na okruženje, tim prije, što za razvoj poljoprivrede opština posjeduje značajne resurse, kako zemljište, tako i relativno povoljne klimatske uslove. Poljoprivredno zemljište obuhvata 40392 ha, što čini 43,7 % ukupne površine Opštine, odnosno 7,8% poljoprivrednog zemljišta Crne Gore.

Obradiva površina zauzima 23 984 ha, odnosno 12,7 % obradive površine Crne Gore. Na njoj je zastupljena ratarska proizvodnja sa 35,3 %, voćarska sa 7,8% obradive površine, a ostala površina od 57% je pod livadama. Pašnjaci čine 40,6% poljoprivredne površine.

Poljoprivreda za Opštinu predstavlja prioritetno područje razvoja, koje joj može obezbijediti dobro pozicioniranje u odnosu na okruženje, tim prije, što za razvoj poljoprivrede opština posjeduje značajne resurse, kako zemljište, tako i relativno povoljne klimatske uslove i broj poljoprivrednih domaćinstava kojih ima 6 407.

Poljoprivredno zemljište obuhvata 40392 ha, što čini 43,7 % ukupne površine opštine, odnosno 7,8% poljoprivrednog zemljišta Crne Gore. U najvećem dijelu zastupljena su 2 povoljna tipa zemljišta za obradu: smeđe, zemljište na šljunku i smeđe kisjelo zemljište na škriljcima i pješčarima dubine 50-70 cm.

Obradiva površina zauzima 23 984 ha, odnosno 12,7 % obradive površine Crne Gore. Na njoj je zastupljena ratarska proizvodnja sa 35,3 %, voćarska sa 7,8 % obradive površine, a ostala površina od 57 % je pod livadama. Pašnjaci čine 40,6% poljoprivredne površine. Od ukupne površine zasijane žitaricama u Crnoj Gori 23,4% je u opštini Bijelo Polje, a pod povrćem 20,7%.

Klimatske prilike pogoduju gajenju žitarica (kukuruz, pšenica, raž, ječam, heljda), povrća (krompir, kupus, paprika) i kontinentalnog voća (jabuka, kruška, šljiva, orah, malina, jagoda, kupina).

Radi dinamičnijeg razvoja poljoprivrede opština Bijelo Polje svake godine donosi i realizuje Program podrške. U Bijelom Polju je ukupno registrovanih 2.111 poljoprivrednih gazdinstava što predstavlja 14,23 % u odnosu na ukupan broj registrovanih gazdinstava u Crnoj Gori, koji iznosi 14 832. Od registrovanih poljoprivrednih gazdinstava 230 su poljoprivredni osiguranici kojih je 28 ili 13,9% više nego 2016. godine, dok ih je u Crnoj Gori 1620 ili 1,3% više nego 2016. godine.

Broj korisnika podsticajnih mjera je u stalnom porastu, od 518 u 2017. Godini, do 998 u 2021. godini. Narочito interesovanje poljoprivredni proizvođači su pokazali za korišćenje podsticajnih mjera podrške razvoju tržišne proizvodnje mlijeka (1402 korisnika) kao i za proizvodnju maline u 2019. i 2020. godini (504 korisnika).

Bijelo Polje je koristilo i programe Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede kao što su „Program razvoja poljoprivrede i ruralnih područja“ u okviru IPARD-a, i nacionalne mjere podrške kao što je Program unaprjeđenja stočarstva.

Već postoje klasteri drvoprerade, potočne pastrmke a osnovani su klasteri maline i klaster lanca vrijednosti koji pored proizvođača uključuje hladnjače, otkupljivače i prerađivače maline.

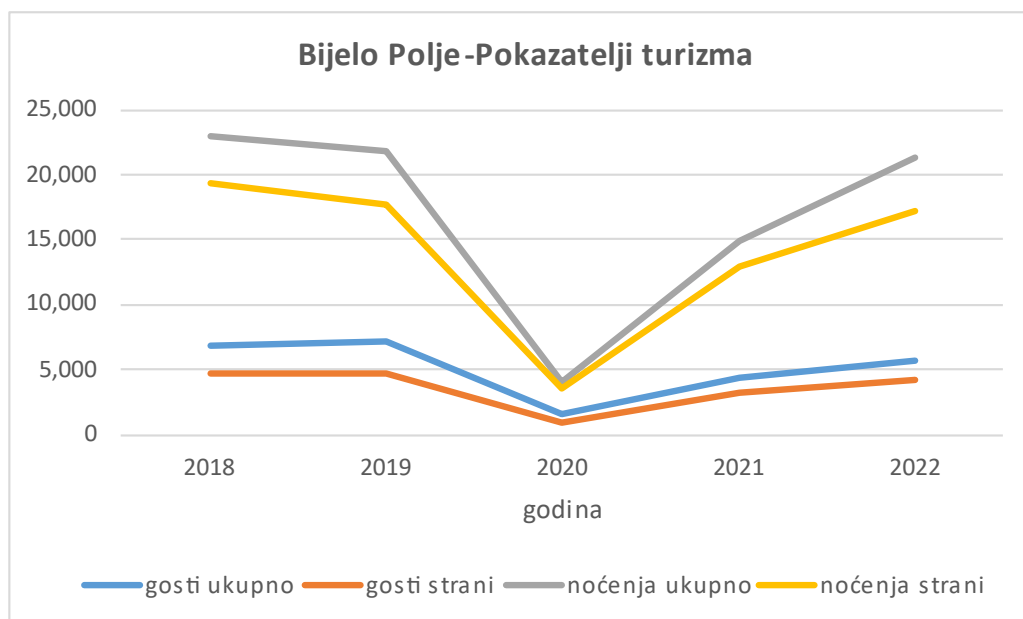
U sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva za oblast poljoprivrede organizovano je 38 privrednih društava, 36 preduzetnika a postoje i udruženja : stočara (4), heljde (1), malinara (2), pčelara (1) i organskih proizvođača (1).

3.6. Turizam

Opština Bijelo Polje ima potencijala za razvoj turizma ali se on u praksi ne koristi u dovoljnoj mjeri ili je riječ o minimalnom procentu korišćenja spram potencijala.

Turizam i ugostiteljstvo zaslužuje mjesto među prioritetima ekonomskog razvoja. Obzirom da se razvoj ove djelatnosti mjeri brojem domaćih i stranih posjetilaca i brojem noćenja domaćih i stranih gostiju, opština Bijelo Polje po ovim parametrima ne zauzima značajnije mjesto ni u Sjevernom regionu, iako predstavlja Regionalni centar sjevera Crne Gore.

Radi sagledavanja i ocjene položaja ovog sektora u Crnoj Gori i Sjevernom regionu daje se pregled broja domaćih i stranih posjetilaca i broja noćenja domaćih i stranih gostiju :

Slika 5. Broj posjetilaca/noćenja

Prostornim planom Bjelasica-Komovi definisani su budući pravci razvoja planinskog, zimskog i ljetnjeg turizma u kombinaciji sa poljoprivrednom proizvodnjom, drvoprerađom i proizvodnjom energije na bazi sunca i vjetra.

Uz podršku Vlade Crne Gore realizuju se dva strateška projekta od Državnog značaja: Ski centar Bjelasica i Đalovića pećina. Za Ski centar Bjelasica završeno je probijanje puta Ravna Rijeka-Jasikovac 5,5 km, izgradnja mosta na Ljubovići na putu prema Bjelasici, završen je i dio radova na dionici puta Jasikovac-Cmiljača. Ugovorena je izgradnja prve faze objekta bazne stanice koja obuhvata izvođenje radova na izgradnji i opremanju ugostiteljskog objekta dok druga faza obuhvata izgradnju parkirališta sa pristupnom saobraćajnicom i uređenje terena. Završeni su radovi na izgradnji šestosjedne žičare „Z7“. Potrebno je obezbijediti stabilno napajanje električnom energijom, ispitivanje ugrađene opreme i pustanje u probni rad. Završeni su radovi na izgradnji trafostanice Cmiljača. Ugovoreni su radovi za rekonstrukciju trafostanice „Ribarevine“ i pripreme za izgradnju dalekovoda 35 kV, „Ribarevine-Cmiljača“. Ugovoreni su radovi za izgradnji sistema vodosnabdijevanja Bazne stanice.

Za projekat „Đalovića pećina“ koji se realizuje u tri faze završena je izgradnja pristupnog puta Bistrica – Manastir Podvrh 5,7 km. U toku je izgradnja žičare i objekta vizitiring centra, servisnog objekta na ulazu u Đalovića pećinu sa platoom. Zaključen je Ugovor sa izvođačem radova na uređenju unutrašnjosti pećine. Završeni su radovi na dalekovodu „Nedakusi –Bistrica“, izgradnja trafostanice

„Bistrica“ do tehničkog prijema, trafostanice „Manastir-Podvrh“ kao i polaganje kablovske infrastrukture od trafostanice „Bistrica“ do trafostanice „Manastir-Podvrh“.U toku su radovi na adaptaciji 35 kV ćelije u trafostanici „Nedakusi“. Završava se projektna dokumentacija za vodosnabdijevanje izgrađenih objekata.U toku su radovi rekonstrukciji puta Gubavač-Bistrica.

Smještajni kapaciteti koji trenutno raspolažu sa oko 350 kreveta uskoro će predstavljati usko grlo za priliv gostiju koji se realno očekuje, naročito imajući u vidu stanje u kojem se nalaze ovi kapaciteti.

Turistička organizacija Bijelog Polja se predstavlja promotivnim materijalom o Bijelom Polju, odnosno, brošurama, flajerima, turističkim vodičem, razglednicama, video i audio prezentacijama i direktnim

kontaktom sa zainteresovanim posjetiocima kako bi što bolje prezentovala turističku ponudu i potencijal opštine.

Turistička organizacija Bijelo Polje putem medija vrši promociju manifestacija i događaja od značaja za promociju Bijelog Polja u turističkom smislu. Organizuje manifestacije koje doprinose poboljšanju i valorizaciji postojećeg turističkog potencijala i podižu nivo kvaliteta turističke ponude kao što su: tradicionalna Limska regata Plav-Bijelo Polje-Prijepolje, zatim Bjelopoljski bazar, Međunarodni festival folkloru Etno selo „Vuković“, „Ušće fest“ i mnoge druge.

4. KAPACITET ZA TRANZICIJU KA CIRKULARNOJ EKONOMIJI

4.1. Kapacitet zaposlenih u jedinici lokalne samouprave

Skupštinu Opštine čine:

1. Predsjednik/ca Skupštine opštine (SO);
2. Sekretar/ka SO;
3. Odbori za: Statut i propise; izbori i imenovanja; finansije, privredu i razvoj ; planiranje, uređenje prostora i stambeno-komunalnu djelatnost; društvene djelatnosti; međuopštinsku i međunarodnu saradnju;
4. Savjeti za: Razvoj i zaštitu lokalne samouprave; davanje predloga naziva naselja, ulica i trgova; zaštitu životne sredine; osobe za invaliditetom; predstavke i pritužbe; rodnu ravnopravnost; saradnju lokalne samouprave i nevladinih organizacija;
5. Komisije za: Etička komisija za izabrane predstavnike i funkcionere; lokalne službenike i namještenike;
6. Stručni žiri za: Dodjelu javnih priznanja, plaketa i zahvalnica; dodjelu nagrade 3. Januar;
7. Klubovi odbornika.

Izvršne organe Opštine čine :

1. Predsjednik Opštine ;
2. Potpredsjednici Opštine ;
3. Sekretarijati:
  - Sekretarijat za lokalnu samoupravu:
  - Sektor za opšte upravne poslove;
  - Sektor za društvene djelatnosti;
  - Služba za upravljanje ljudskim resursima;
  - Služba za mjesne zajednice;
  - Odjeljenje za ljudska i manjinska prava i prevenciju bolesti zavisnosti;
  - Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti;
  - Kancelarija za mlade;
  - Kancelarija za osobe sa invaliditetom;
  - Kancelarija za rodnu ravnopravnost;
  - Kancelarija za Rome;
  - Sekretarijat za finansije:
    - Odjeljenje za budžet;

- Odjeljenje trezora lokalne samouprave;
- Odjeljenje za javne nabavke;

- Sekretarijat za investicije;
- Sektor za tehničku dokumentaciju, izgradnju, rekonstrukciju objekata i zaštitu životne sredine;
- Sektor za pravne i ekonomske poslove;-
- Sektor za pripremu i realizaciju planova i programa razvoja Opštine i godišnjih izvještaja.
- Sekretarijat za preduzetništvo i ekonomski razvoj:
  - Sektor za preduzetništvo i turizam;
  - Sektor za poljoprivredu i vodoprivredu;
  - Sektor biznis zona;
- Sekretarijat za uređenje prostora;
  - Sektor za prostorno planiranje;
  - Sektor za izgradnju i legalizaciju objekata;
- Sekretarijat za stambeno komunalne poslove i saobraćaj;
- Sekretarijat za ruralni i održivi razvoj:
  - Sektor za ruralni razvoj;
  - Sektor za održivi razvoj;
- Sekretarijat za inspekcijske poslove:
  - Odjeljenje za inspekcijski nadzor za komunalno stambenu i vodoprivrednu oblast;
  - Odjeljenje za inspekcijski nadzor u oblasti turizma;
  - Odjeljenje za inspekcijski nadzor za saobraćaj i drumske puteve;
  - Odjeljenje za normativno-pravne poslove;

Direkcije:

- Direkcija za imovinu i zaštitu prava Opštine;

Uprave:

Uprava javnih Prihoda:

- Sektor za utvrđivanje i naplatu lokalnih javnih prihoda;
- Sektor za inspekcijsku kontrolu lokalnih javnih prihoda;

Posebne službe:

- Služba komunalne policije;
- Služba zaštite i spašavanja;
- Služba za unutrašnju reviziju;

Stručne službe:

- Služba predsjednika Opštine:
  - Kancelarija za protokolarnе poslove;
  - Kancelarija za evropske projekte;
  - Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj (KLER);
- Služba glavnog administratora;
- Služba glavnog gradskog arhitekta;

- Služba za zajedničke poslove:
  - Odjeljenje pisarnice i građanskog biroa;
  - Odjeljenje arhive;
  - Odjeljenje tekućeg i investicionog održavanja;
  - Odjeljenje nabavki i voznog parka;
  - Odjeljenje za zaštitu objekata i imovine;
  - Odjeljenje za informacijski sistem;
  - Centar za informacijski sistem.

Opština Bijelo Polje je osnivač javnih ustanova:

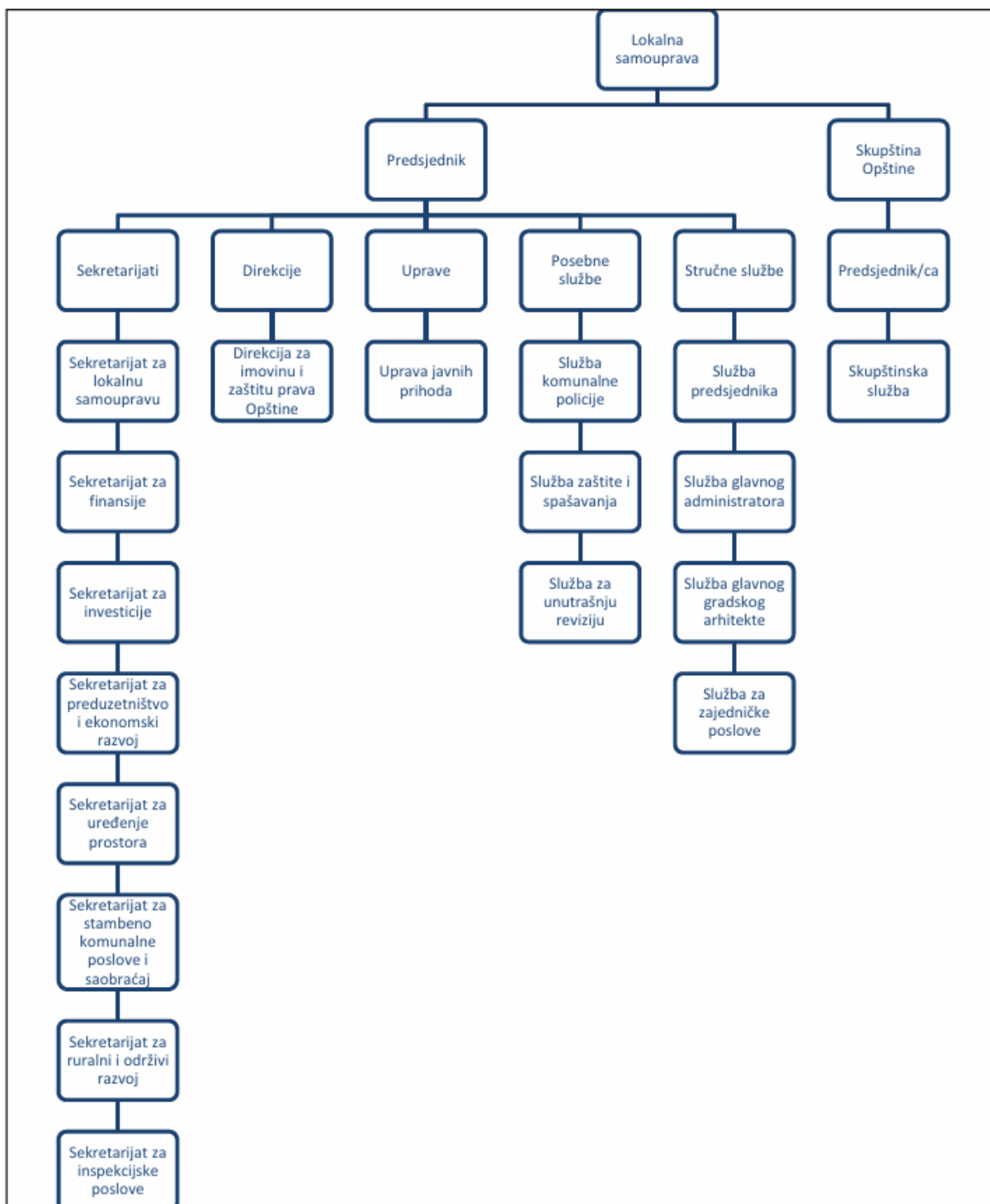
1. Centar za kulturu "Vojislav Bulatović Strunjo";
2. Centar za sport i rekreaciju;
3. Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“;
4. Centar za podršku djeci i porodici;
5. Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje;
6. Muzej Bijelo Polje;
7. Ratkovićeve večeri poezije.

Opština je osnivač i 3 preduzeća koja imaju i karakter pružanja usluga od javnog interesa:

1. DOO Vodovod „Bistrica“ za snabdijevanje vodom i odvođenje otpadnih voda i
2. DOO Komunalno „Lim“ za sakupljanje i odlaganje otpada, održavanje gradskog zelenila, održavanje puteva lokalnog karaktera, pružanje pijačnih i pogrebnih usluga i
3. DOO „Parking servis“ za pružanje parking usluga.

U Bijelom Polju sa nacionalnog nivoa organizovane su sljedeće funkcije: predškolsko vaspitanje, osnovno, srednje i visoko obrazovanje; zdravstvena i socijalna zaštita; javni red i mir; osnovno i više sudstvo i tužilaštvo; zaštita imovinsko-pravnih interesa; inspekcije za građevinarstvo, prosvjetu, šumarstvo, vodoprivredu, ekologiju, tržište i sanitarnu zaštitu; područne jedinice javnih prihoda; nekretnina; carina; Fonda zdravstva; Fonda penzijsko-invalidskog osiguranja; poslovnih jedinica CEDIS-a; Uprave za šume; Željezničke infrastrukture; Kancelarija investiciono-razvojnog fonda.

Organizaciona struktura opštinske uprave prikazana je na narednoj slici.

Slika 6. Organizaciona struktura opštine Bijelo Polje

4.2. Kapacitet zainteresovanih strana

Rukovodstvo Opštine prepoznaje značaj unaprjeđenja nivoa dostupnosti informacija i ukupne otvorenosti prema građanima i zainteresovanih stranama, kako je navedeno u obrazloženju Centra za građansko obrazovanje

4.2.1. Najznačajnije TV i radio stanice

Od sredstava informisanja na području opštine Bijelo Polje prisutni su sljedeći mediji: „Radio Bijelo Polje“; „Radio Adriarik“; „Radio Plus“; „TV Sun“; Dopisništvo RTCG, dopisništvo Vijesti, dopisništva dnevnih novina „Dan“,- „Radio Bijelo Polje“; „Radio Adriarik“; „Laki Radio“ Dopisništvo RTCG, dopisništvo „Pobjeda“ ; dopisništvo Vijesti, dopisništvo dnevnih novina „Dan“ „Pobjeda“ i časopis „Mozaik“; nekoliko web portala koji informacije dijele i putem društvenih mreža“.

4.2.2. Kapacitet organizacija civilnog društva

Nevladin sektor u Opštini zastupljen je sa čak 302. nevladine organizacije iz oblasti naučnih, obrazovnih, kulturnih, sportskih, socijalnih i drugih djelatnosti. U odnosu na kraj prethodnog perioda ovaj broj je veći za 76 NVO odnosno 33,6%.

Značajnije od njih su za:

- Podršku vladavini prava 3;
- Unaprjeđenje demokratskih odnosa i borba protiv korupcije 6;
- Vaspitanje djece i mladih u duhu evropskih i civilizacijskih standarda 2;
- Unaprjeđenje zdravstvene zaštite 3;
- Zaštitu životne sredine 1;
- Zaštitu biodiverziteta 2;
- Humanitarnu djelatnost 13;
- Osnivanje novih preduzeća 4;
- Podsticanje razvoja poljoprivrede i proizvodnje zdrave hrane 26.

Uloga ovih organizacija u procesu tranzicije prema cirkularnoj ekonomiji (CE) je dvostruka, sa jedne strane one imaju neformalno kontrolnu ulogu za aktivnosti koje sprovodi opštinska uprava a sa druge strane je motivišuća za građane. Civilni sektor ima ulogu da ukazuje na pozitivne trendove i prati rad donosioca odluka. Motivacija i jačanje kapaciteta pojedinaca je takođe uloga organizacija kroz različite procese edukacije i promocije principa cirkularne ekonomije. U procesu tranzicije ka cirkularnoj ekonomiji uloga pojedinaca je zaista važna, kao i da pokuša da motiviše građane/ke da se aktivno zalažu za bolje stanje u društvu.

Kao što je i društvo u cjelini u krizi i civilni sektor se susreće sa mnogobrojnim problemima, pa angažman na tranziciji ka cirkularnoj ekonomiji i konceptu „nula otpada“ prevashodno zavisi od motivisanosti pojedinaca ili aktuelnih projekata na ove teme.“

4.2.3. Kulturološka spremnost i motivacija građana za prelazak na cirkularnu ekonomiju

Cirkularna ekonomija i principi funkcionisanja su nov termin za građane. Uz adekvatnu informisanost moguće je dobiti veću podršku građana za aktivnosti koje se planiraju u ovoj oblasti. Veliku ulogu bi imala adekvatna kampanja ali i podsticajna sredstva koja opština u saradnji sa JKP može da obezbedi.

5. KLJUČNI IZAZOVI I REZULTATI ANALIZE STANJA I ZAKLJUČCI

Analiza stanja ukazuje na trenutno stanje koje nije zadovoljavajuće ali na veliki potencijal koji postoji u opštini Bijelo Polje. Određene infrastrukturne usluge koje nisu uspostavljene do kraja i koje je potrebno unaprjeđivati mogu se razvijati na način i po principima integrisanja cirkularne ekonomije u projekte koji se kreiraju na teritoriji opštine Bijelo Polje

5.1. Ekonomski razvoj

Prema Stepenu razvijenosti jedinica lokalne samouprave⁵ Crne Gore, opština Bijelo Polje zauzima 15 mjesto od ukupno 24 opštine u Crnoj Gori. Pripada četvrtoj grupi sa Indeksom razvijenosti od 77,48 (grupe prema % odstupanja od prosječne vrijednosti indeksa razvijenosti u Crnoj Gori).

Razvoj privatnih preduzeća je osnovna tendencija privrednog razvoja opštine posljednje dvije decenije. Osnovno obilježje prostorne organizacije privrednog razvoja u opštini Bijelo Polje jeste koncentracija privrednog razvoja u opštinskom centru i prilično veliki zaostatak u razvoju ruralnih djelova.

Opština Bijelo Polje je prva Opština u Crnoj Gori koja je 14.10.2019. godine dobila BFC-SEE certifikat, i time stekla status Opštine sa povoljnim poslovnim okruženjem u jugoistočnoj Evropi. Regionalni savjet za povoljno poslovno okruženje u jugoistočnoj Evropi je konstatovao da opština ispunjava kriterijume Programa certifikacije gradova i Opština sa ostvarenih 90.00 od maksimalnih 100 procentnih poena.

Tokom procesa certifikacije usvojeno je više pozitivnih evropskih praksi za unaprjeđenje poslovnog okruženja. Formirana je prema standardu Kancelarija za podršku domaćim i stranim investitorima (KLER), ojačana uloga Savjeta za ekonomski razvoj Opštine, unaprijeđena transparentnost rada lokalne uprave, kreiran novi web sajt namijenjen stranim i domaćim investitorima, kreirane su baze podataka od važnosti za privredni sektor i skoncentrisane u okviru KLER kancelarije, urađena je Analiza lokalnog tržišta rada itd. Treba pomenuti da je prvi put u Bijelom Polju uspostavljen Bjelopoljski biznis forum (BBF), sa ciljem promocije Bijelog Polja i Sjevernog regiona kao mjesta sa potencijalom za domaća i strana ulaganja.

5.2. Analiza javnih politika i regulatornog okvira

Određeni elementi koncepta cirkularne ekonomije već su sadržani u brojnim važećim zakonima Crne Gore, kao što su: Zakon o upravljanju otpadom („Službeni list Crne Gore", br. 034/24 od 12.04.2024), Zakon o javnim nabavkama („Sl. list CG" broj 74/19), Zakon o industrijskim emisijama („Sl. list CG" broj 17/19), Zakon o organskoj proizvodnji („Sl. list CG" broj 56/13), Zakon o inovacionoj djelatnosti („Sl. list CG" broj 82/20), Zakon o nacionalnom brendu („Sl. list CG" br. 37/17 i 146/21), itd.

Analiza postojećeg zakonodavnog okvira, kako u pogledu zakonskih rješenja koja podržavaju primjenu koncepta cirkularne ekonomije u praksi, tako i u pogledu nedostataka odnosno potrebe za izmjenama i dopunama određenih zakona se radi u okviru posebnog projekta "Podrška malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori" koji uz podršku EU sprovodi Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma. Ovaj dokument će biti predmet posebnih konsultacija, nakon čega će biti objavljen i dostupan javnosti.

---

⁵Izvor: <http://sluzbenilist.me/pregled-dokumenta/?id={CD7E9101-90E1-4879-BFC1-2D14A37DCDCA}>

Izradi ovog dokumenta je prethodila Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji (Mapa puta), koja je objavljena u aprilu 2022. godine. Cilj Mape puta je da posluži svim akterima u crnogorskom društvu kako bi se unaprijedio kvalitet njihovog života, motivisali privredni subjekti da integrišu cirkularne poslovne modele koji bi poboljšali kvalitet njihovog rada, proširile i povećale mogućnosti za zapošljavanje i podstakla kulturna evolucija. Osim toga, cilj je sistemska promjena odnosno podsticanje transformacije u načinu razmišljanja i djelovanja u pogledu korišćenja resursa, kao i uzrokovanje samoobavezujuće posvjećenosti donosioca odluka da prilagode politike koje predlažu, a koje su u skladu sa principima cirkularne ekonomije.

Kao jedan od prvih koraka u tom pravcu, Mapa puta definiše izradu Strategije za cirkularnu tranziciju, čiji je cilj da definiše jasnu viziju, strateške i operativne ciljeve i pripadajuće ciljne vrijednosti i prioritete, identifikuje sredstva i pomogne u prevazilaženju postojeće fragmentacije kada su u pitanju postojeće i buduće inicijative na sektorskom nivou.

Nacionalna Strategija cirkularne tranzicije do 2030. će na taj način predstavljati i odgovor na brojne međunarodne obaveze koje su definisane UN Agendom održivog razvoja do 2030. godine, Zelenim sporazumom EU, obavezama u okviru pregovaračkog procesa Crne Gore sa Evropskom unijom (EU) i brojnim obavezama definisanim u različitim sektorskim strategijama.

6. SMJERNICE ZA INSTITUCIONALNU PODRŠKA ZA RAZVOJ CIRKULARNE EKONOMIJE

Kao smjernice za prevazilaženje postojećih prepreka za uvođenje cirkularnih poslovnih modela za pojedine društvene aktere koji imaju mogućnost da učine ključne korake, izdvojili smo sledeće preporuke:

- Obezbediti potpunu pokrivenost uslugom prikupljanja komunalnog otpada svih fizičkih i pravnih lica na teritoriji opštine (akter: jedinica lokalne samouprave);
- Obezbediti infrastrukturu potrebnu za jasno utvrđivanje količina komunalnog otpada koji se prikupi u jedinici lokalne samouprave (akteri: jedinica lokalne samouprave, preduzeće kome je povjerena djelatnost upravljanja komunalnim otpadom);
- Obezbediti uspostavljanje funkcionalnog sistema za primarnu selekciju komunalnog otpada i lokalnog tretmana kako bi se smanjile količine koje se odlažu na deponiju, a povećale količine iz kojih se mogu dobiti korisne materije i energija (akteri: jedinica lokalne samouprave, preduzeće kome je povjerena djelatnost upravljanja komunalnim otpadom);
- Definirati odgovornosti i funkcionalan sistem za odvojeno prikupljanje opasnog otpada i posebnih tokova otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave;
- Uvesti dugoročne podsticajne mjere za pravna lica koja posluju u skladu sa principima cirkularne ekonomije (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležni državni organi);
- Obezbediti pokrivanje dijela troškova pravnim licima nastalih tokom procesa prelaska sa linearne na cirkularnu ekonomiju (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležni državni organi);
- Podstaknuti i podržati saradnju privrede i naučno-istraživačke zajednice u cilju unaprjeđenja procesa proizvodnje i pružanja usluga u smjeru cirkularne ekonomije (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležna ministarstva);
- Obezbediti poštovanje propisa u oblasti upravljanja otpadom (akteri: nadležne inspekcijske službe);

- Obezbediti poštovanje principa „zagađivač plaća“ i „principa produžene odgovornosti“ kako bi se u cijenu proizvoda i usluga realno uključili troškovi upravljanja otpadom i zagađenja životne sredine i spriječilo prebacivanje ovih troškova na građane (akter: nadležno ministarstvo);
- Obezbediti jasnu vidljivost pozitivnih primjera u cirkularnoj ekonomiji i njihovu prednost kroz uvođenje i proširivanje obima „zelenih“ javnih nabavki u državnom sektoru (akteri: nadležna ministarstva, i druge nadležne institucije);
- Podržati aktivno uključivanje organizacija civilnog društva i medija u promociju cirkularne ekonomije i pozitivnih primjera (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležna ministarstva);
- Obezbediti edukativne programe za predstavnike sva tri sektora o cirkularnoj ekonomiji i prednostima koje ona nudi (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležna ministarstva, Privredna komora CG, organizacije civilnog društva).

7. PRIORITETNE OBLASTI RAZVOJA CIRKULARNOSTI ZA JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE

Opština Bijelo Polje je 2018. godine donijela novu Odluku o osnivanju 6 biznis zona:

1. „Nedakusi“;
2. „Cerovo“;
3. „Vraneška dolina“;
4. „Bistrička dolina“;
5. „Rakonje-Ravna Rijeka“ i
6. „Ribarevine-Poda“.

Površina svih biznis zona iznosi 2.191.305 m². Biznis zone „Nedakusi“ i „Cerovo“ potpuno su infrastrukturno opremljene. Za biznis zone „Vraneška dolina“, „Bistrička dolina“, „Rakonje-Ravna Rijeka“ i „Ribarevine-Poda“ postoji saobraćajna infrastruktura.

Korisnik biznis zona stiče pravo korišćenja i olakšica koje se dodjeljuju sa državnog nivoa, u skladu sa Uredbom o biznis zonama. Informacije o olakšicama za novo zapošljavanje u biznis zonama sa lokalnog nivoa su date u okviru poglavlja broj 1.4.1.1. - Mehanizmi za podršku zapošljavanju.

Pravo na olakšice imaju korisnici biznis zona, koji će graditi, imaju izgrađene objekte ili rekonstruišu objekte u kojima se otvaraju nova radna mjesta za lokalno stanovništvo, a obavljaju djelatnosti u :

- Sektoru prerađivačke industrije (proizvodnja prehrambenih proizvoda izuzev primarne poljoprivredne proizvodnje, proizvodnja pića, proizvodnja tekstila, proizvodnja odjevnih predmeta, proizvodnja kože i predmeta od kože, prerada drveta i proizvoda od drveta, proizvodnja papira i proizvoda od papira, štampanje i umnožavanje audio i video zapisa, proizvodnja metalnih proizvoda i mašina, proizvodnja namještaja, ostale prerađivačke djelatnosti i popravka i montaža mašina i opreme);
- Sektoru saobraćaja i skladištenja;
- Sektoru za informacije i komunikacije;
- Sektoru za stručne, naučne i tehničke djelatnosti.

Prioritetne oblasti razvoja cirkularnosti za lokalnu samoupravu opštine Bijelo Polje su:

1. Poljoprivredna proizvodnja osnov budućeg privrednog razvoja – ratarstvo, stočarstvo... – dobar osnov sirovina za kvalitetnu prehrambenu proizvodnju, manjeg obima;
2. Turizam- prirodni, klimatski uslovi rekreaciju u čistoj sredini – očuvanje tradicionalnih zanata, lovni turizam;
3. Razvoj privrednih zona;
4. Prerađivačke industrija: Šumarstvo – drvna, građevinska industrija drveno-prerađivačka industrija – neophodno očuvanje šumskih zasada, formiranje novih, kontrola sječe;
5. Nastavak unaprjeđenja infrastrukturne opremljenosti.

Sagledavajući realno stanje i izuzetne potencijale u pogledu jedinstvenih prirodnih vrijednosti i bogatstva kojima opština raspolaže može se zaključiti da postoje preduslovi za ubrzani društveni i ekonomski razvoj i promjenu statusa nedovoljno razvijene lokalne samouprave, kroz primjenu principa cirkularnosti i realizaciju aktivnosti koje tome mogu značajno doprinijeti.

7.1. Prioritetne aktivnosti za razvoj cirkularne ekonomije

Tabela 1. Prioritetne aktivnosti za razvoj CE

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
JAVNE USLUGE I IZGRAĐENO OKRUŽENJE (prostorno planiranje, upravljanje vodama, otpadom, čistoća, saobraćaj, rasvjeta, pijace, javne zelene površine...)	Cilj: Unaprjeđenje kvaliteta javnih usluga primjenom principa cirkularnosti od značaja za stvaranje uslova daljeg društvenog razvoja i zaštite životne sredine				
Uspostavljanje sistema primarne selekcije komunalnog otpada	Opštinska uprava	Komunalna preduzeća u Bijelom Polju „PWW-“	2028		Povećanje stepena reciklabilnog materijala
Uvođenje sistema kućnog kompostiranja u zonama individualnog stanovanja	Opštinska uprava	Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (nadležno Ministarstvo) Donatorske institucije	2026		Smanjenje količine otpada namijenjenog odlaganju
Izgradnja reciklažnog/ Reciklažnih dvorišta	Opštinska uprava	Nadležno Ministarstvo Donatorske institucije	2026		Povećanje stepena reciklabilnog materijala
Izbor lokacije za privremeno skladištenje otpada od građenja i rušenja	Opštinska uprava		2024		Uspostavljeno upravljanje otpadom od građenja i rušenja
Priprema projektno- tehničke dokumentacije za izgradnju postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda u Bijelom Polju	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2026		Izrađena projektno-tehnička dokumentacija Podnijeta aplikacija za finansiranje izgradnje
Izgradnja nedostajućih cjevovoda	Opštinska uprava	Donatorske institucije	2025		

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
Izrada projektno-tehničke dokumentacije za izgradnju biciklističkih staza	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2025		
Priprema projektno-tehničke dokumentacije za proširenje, praćenje i kontrolu rada javne rasvjete korišćenjem fotonaponskih panela	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2025		Izrađena projektno-tehnička dokumentacija Podnijeta aplikacija za finansiranje izgradnje
ENERGETSKA EFIKASNOST I OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	Cilj: Racionalno upravljanje energijom, povećanje energetske efikasnosti i povećanje iskorišćenja potencijala obnovljivih izvora energije				
Formiranje tima za energetiku opštine Bijelo Polje	Opštinska uprava	/	2024		Formiran tim za energetiku.
Formiranje i vođenje elektronske baze podataka o potrošnji energije i goriva u javnim objektima koji se finansiraju iz budžeta opštine Bijelo Polje	Opštinska uprava	/	2024		Formirana elektronska baza potrošnje energije i goriva u javnim objektima koji se finansiraju iz budžeta opštine.
Obavljanje energetske pregleda javnih zgrada na teritoriji opštine Bijelo Polje	Opštinska uprava	Organizacije koje koriste javne objekte i privredni subjekti koji obavljaju energetske preglede	2027		Obavljeni energetske preglede svih javnih zgrada i objekata na teritoriji opštine Bijelo Polje .
Izrada projektno-tehničke dokumentacije energetske sanacije školskih i predškolskih objekata, kao i objekata dečije zaštite na teritoriji opštine Bijelo Polje	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2028		Izrađena projektna dokum. energ. sanacije za sve školske i predškolske objekte i objekte dečije zaštite na teritoriji opštine Bijelo Polje
Energetska sanacija škola sa teritorije opštine Bijelo Polje	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izvođenjem energetske sanacije objekata	2027		Završena energetska sanacija 2 (dvije) škole sa teritorije opštine Bijelo Polje

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
		Donatorske institucije			
Izrada projekata korišćenja obnov. izvora energije (pelet i drvena sečka , solarna energija, toplotne pumpe) u energetske saniranim javnim objektima opštine Bijelo Polje	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2027		Izrađeni projekti korišćenja obnovljivih izvora energije u energetske saniranim javnim objektima.
DOBRO UPRAVLJANJE I ZELENE JAVNE NABAVKE	Cilj: Povećanje efikasnosti rada Opštinske uprave i uvođenje zelenih javnih nabavki				
Uspostavljanje centralizovane baze podataka za potrebe analize i kontrole poslovanja i izvještavanja	Opštinska uprava	Komunalna preduzeća u Bijelom Polju, javne ustanove	2027		Uspostavljena centralizovana baza podataka.
Unaprjeđenje dostupnosti i transparentnosti podataka o aktivnostima opštinske uprave i javnih ustanova i preduzeća	Opštinska uprava	Komunalna preduzeća u Bijelom Polju JP, Javne ustanove	2026		Uspostavljene i unaprjeđenje digitalne platforme
Sprovođenje zelenih javnih nabavki	Opštinska uprava	Komunalna preduzeća u Bijelom Polju JP, javne ustanove, privredni subjekti	2024		Broj realizovanih zelenih javnih nabavki.
MODERNA I INOVATIVNA PRIVREDA I PREDUZETNUŠTVO, digitalizacija i slijedljivost	Cilj: Unaprjeđenje podrške preduzetnicima, mikro preduzećima i MSP u razvoju cirkularnog modela poslovanja				
Sprovođenje stalnih obuka za male poljoprivredne proizvođače i individualne poljoprivrednike	Opštinska uprava	MSP, udruženja malih proizvođača Donatorske institucije	2029		Broj projekata u kojima su privredni subjekti uzeli učešće ili su im odobrena finan. sredstva za prelazak na cirkularni model poslovanja.

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
Formiranje baze podataka MMSPP na osnovu prirode njihove oblasti proizvodne djelatnosti	Opštinska uprava	Privredni subjekti	2026		Uspostavljena baza podataka.
Priprema preporuke za udruživanje MMSPP u pogledu razvoja industrijske simbioze i saradnje sa odgovarajućim NIO u cilju razvoja inovativnih ideja u oblasti CE	Opštinska uprava	NIO (instituti, fakulteti)	2029	N/A	Broj inovativnih ideja razvijenih u saradnji sa NIO.
Podrška MMSPP i udruženjima u pripremi dokumentacije za učešće u projektima finansiranja i su-finansiranja za prelazak na cirkularni model poslovanja	Opštinska uprava	MSP, udruženja malih proizvođača, Donatorske institucije	2029		Broj projekata u kojima su privredni subjekti uzeli učešće ili su im odobrena finan. sredstva za prelazak na cirkularni model poslovanja.
KAPACITETI ZA TRANZICIJU KA CIRKULARNOJ EKONOMIJI	Cilj: Unaprjeđenje kapaciteta za tranziciju ka CE u javnom sektoru, privrednim subjektima, institucijama, medijima, organ. civilnog društva i građana				
Unaprjeđenje akta o Sistematizaciji radnih mjesta sa opisima poslova koji se odnose na CE	Opštinska uprava	/	2024	N/A	Usvojen akt o sistematizaciji radnih mjesta u kojem su opisi poslova dopunjeni poslovima koji se odnose na CE.
Edukacija zaposlenih u opštinskoj upravi, JP i javnim ustanovama za primjenu i sprovođenje zelenih javnih nabavki	Opštinska uprava	Komunalna preduzeća u Bijelom Polju JP	2024		Broj službenika opštinske, JP i javnih ustanova koji su pohađali obuke.
Sprovođenje obuka u oblasti CE kroz Program stručnog usavršavanja za službenike na lokalnom nivou	Opštinska uprava	Nadležno Ministarstvo	2025	1.300.000-1.800.000	Broj realizovanih obuka. Broj službenika opštinske uprave koji su pohađali obuke.
Realizacija obuke za privredne subjekte u oblasti CE	Opštinska uprava	Privredni subjekti Nadležno Ministarstvo	2026-2027		Broj učesnika koji su pohađali obuku.

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
		UNDP			
Uspostavljanje primarne reciklaže otpada		Privredni subjekti Nadležno Ministarstvo UNDP	2026- 2027		
Realizacija programa obuke upravljanja otpadom od hrane u HORECA sektoru u ugostiteljskim objektima u Bijelo Polje	Opštinska uprava	NALED, UNDP	2026		Broj učesnika koji su bili uključeni u obuku.
Dizajniranje i realizacija kampanje podizanja svijesti građana o značaju CE	Opštinska uprava	JP, privredni subjekti, obrazovne institucije, građani, nadležno Ministarstvo	2028		Broj realizovanih događaja u okviru kampanje podizanja svijesti građana.

7.2. Preporuke prioritetnih oblasti za razvoj cirkularne ekonomije

Imajući u vidu izuzetne potencijale u pogledu dosadašnjeg razvoja poljoprivrede, ukazuje da budući privredni razvoj treba usmjeravati ka modernom i inovativnom preduzetništvu prije svega u podizanju nivoa organske poljoprivrede kroz jačanje malih proizvođača i povezivanja sa velikim proizvođačima u ovoj oblasti i povezivanje sa turističkim potencijalima. Paralelno sa ovim razvojem neophodan je razvoj privrednih djelatnosti, prije svega kroz dalji razvoj 6 biznis zona:

1. „Nedakusi“;
2. „Cerovo“;
3. „Vraneška dolina“;
4. „Bistrička dolina“;
5. „Rakonje-Ravna Rijeka“ i
6. „Ribarevine-Poda“.

Privredne grane koje su povezane sa preradom mliječnih proizvoda i tradicionalnim stočarstvom imaju veliki potencijal u postojećoj prepoznatljivosti proizvoda sa ovih prostora. Potencijal poljoprivredne proizvodnje, prvenstveno stočarstva, kroz izgradnju kapaciteta malih proizvođača **organske proizvodnje** je neiskorišćen, odvija se na individualnom nivou. Potrebno je konstantno jačati kapacitete i sprovoditi stalnu edukaciju kako bi se individualna poljoprivredna gazdinstva formalizovala u preduzetnički sektor i jačala ova grana privrede.

Istovremeno, imajući u vidu izuzetne potencijale u pogledu prosječne vrijednosti energije sunčevog zračenja, mogućnosti iskorišćenja drugih obnovljivih **izvora energije poput peleta i drvene sečke** može se zaključiti da se za dalji razvoj cirkularne ekonomije treba prvenstveno fokusirati na sve aktivnosti koje mogu doprinijeti povećanju energetske efikasnosti, odnosno, povećanju iskorišćenja obnovljivih izvora energije.

Takođe, neposredna blizina Bjelasice, Đalovića i Novakovića pećine, kao i drugih znamenitosti Bijelog Polja sa jedinstvenim prirodnim ljepotama predstavljaju izuzetan potencijal za razvoj eko turizma uz mogućnost sinhronizacije i podsticanja **organske poljoprivrede**, ali i prerade od strane malih privrednih subjekata koji su već pokazali spremnost za inovativnost i primjenu principa cirkularnosti u svom poslovanju.

Kako bi se ovi pravci društvenog i ekonomskog napretka ispunili, potrebno je uložiti **dodatne napore na nivou lokalne samouprave** ka sprovođenju, praćenju i unaprjeđenju strateških i planskih dokumenata, ali i podizanju nivoa znanja zaposlenih u javnom i privatnom sektoru u pogledu primjene principa cirkularnosti i jačanja podrške u smislu povezivanja relevantnih zainteresovanih strana i saradnje sa naučno-istraživačkim organizacijama i potencijalnim izvorima finansiranja. U ovoj oblasti od izuzetnog značaja je da se posebna pažnja usmjeri na dostupnost informacija i transparentnost u radu organa javne uprave i omogućiti adekvatno informisanje i učešće građana opštine Bijelo Polje

8. PRAĆENJE NAPRETKA U IMPLEMETACIJI MAPE PUTA (MONITORING)

8.1. Izvještavanje o napretku u razvoju cirkularne ekonomije

Da bi se osiguralo adekvatno praćenje sprovođenja plana i efikasna koordinacija svih zainteresovanih strana uključenih u realizaciju mape puta, jedinica lokalne samouprave bi trebalo da imenuje **Koordinatora za praćenje napretka u implementaciji mape puta za cirkularnu ekonomiju**.

Jedinica lokalne samouprave (i svaki drugi nosilac aktivnosti) trebalo bi da ima obavezu da po završetku kalendarske godine, a po potrebi i češće, **pripremi izvještaj o realizaciji aktivnosti (mjera ili inicijativa)** za koje je zadužena i dostavi Koordinatoru. Praćenje će se vršiti preko kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja za mjerenje učinaka (indikatora uspješnosti).

Na osnovu prikupljenih podataka, Koordinator ima obavezu da objedini podatke i pripremi Godišnji izvještaj o implementaciji Lokalne mape puta za cirkularnu ekonomiju. U godišnjem izvještaju potrebno je sumirati ostvarene rezultate i dati predloge za eventualna poboljšanja implementacije Mape puta, metode implementacije i kvalitet rezultata. Shodno tome, ovaj dokument predstavlja alat koji omogućava praćenje da li se konkretne aktivnosti sprovode po planu, u definisanim rokovima i da li se dostižu ciljevi utvrđeni u Mapu puta.